

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
Krimināltiesisko zinātņu katedra

Bakalaura darbs

Miruša cilvēka ķermeņa aizsardzības tiesiskais regulējums

Saņemts
Krimināltiesisko zinātņu katedrā
2010.g. ____ . ____ . ____

_____
Sekretāres paraksts

____ nodaļas
____ . semestra studente
Dace Krēmere
Dk 07015

Zinātniskā vadītāja
Dr.iur., prof. Valentija Liholaja

_____

Rīga, 2010

SATURA RĀDĪTĀJS

Ievads.....	4
1. Jēdziena „miris cilvēks” izpratne tiesībās un atskats vēsturē.....	7
2. Miruša cilvēka ķermeņa aizsardzības tiesiskais regulējums un līķa apgānīšanas sastāva analīze.....	12
2.1. Miruša cilvēka ķermeņa aizsardzības regulējums	12
2.2. Noziedzīgā nodarījuma - līķa apgānīšana - sastāva analīze.....	14
3. Ārvalstu regulējums mirušas personas ķermeņa aizsardzībā.....	26
3.1. Igaunijā un Lietuvā spēkā esošais regulējums.....	26
3.2. Spānijas regulējums mirušas personas ķermeņa aizsardzības jomā.....	29
3.3. Austrijā, Šveicē un Vācijā spēkā esošais regulējums.....	30
3.4. Regulējums Beļģijā, Dānijā un Nīderlandē.....	32
4. Ieteikumi KL pilnveidošanai.....	36
4.1. Līķa apgānīšanas paplašinātā izpratne KL 228.pantā.....	36
4.2. Jēdziena „līķa apgānīšana” pilnīgāka skaidrojuma nepieciešamība.....	37
4.3. Atbildības paredzēšana par mirušā neapbedīšanu.....	38
4.4. Mirušā pīšļu un pelnu krimināltiesiskā aizsardzība.....	39
4.5. Atbildības paredzēšana par līķa vai pelnu nolaupīšanu.....	40
Kopsavilkums.....	42
Anotācija latviešu valodā.....	44
Anotācija angļu valodā.....	45
Izmantotās literatūras un juridisko aktu un tiesu prakses saraksts.....	46

Ievads

Lielākajai daļai cilvēku ir svarīgi, lai pēc nāves viņu vārds netiktu nomelnots. Līdzīgi ir arī ar personas ķermeni. Mūsu ķermenis ir mūsu privātīpašums. Gluži kā ar jebkuru privātīpašumu cilvēkam, vēl dzīvam esot, ir būtiski apzināties, ka pēc viņa nāves ar to netiks veiktas kādas netiklas darbības, par to neņirgāsies, neizķemos, nesadalīs, neapgānīs. Taču vēl svarīgāk tas ir tieši visai sabiedrībai. Mirušie un to gari ir bijuši kas svēts, neaizskarams jau kopš neatminamiem laikiem. Ne velti ir izveidojies teiciens „par mirušajiem sliktu nerunā”. Jāatzīmē, ka prettiesiskas rīcības, kas vērstas pret mirušo ķermeņiem, noteikti var sagādāt arī morālas ciešanas aizgājēja tuviniekiem. Cilvēks ir pati augstākā vērtība, tādēļ pret viņu ir jāizturas ar cieņu arī pēc nāves.

Visupirms jānorāda, ka šā pētījuma ietvaros netiks aplūkota mirušās personas ķermeņa aizsardzība no prettiesiskas audu un orgānu izņemšanas, jo, pēc autores domām, no šā aspekta mirušā aizsardzība jau ir plaši pētīta daudzos tiesību zinātnieku darbos.

Tiesību galvenais mērķis ir nodrošināt sabiedrisko kārtību. Necieņa pret mirušo ķermeņiem ir amorāla vispārpieņemto normu pārkāpšana, tādēļ arī atbildība par šādām darbībām ir paredzēta Latvijas krimināltiesiskajā regulējumā. Taču ne vienmēr, ieviešot kādu regulējumu, ar to tiek panākta visefektīvākā aizsardzība. Pašlaik Krimināllikums¹ paredz atbildību par neapbedīta vai apbedīta līķa apgānīšanu, nepaskaidrojot, kādas darbības ar to būtu jāsaprot. Nedaudz lielāku skaidrību šajā jautājumā ievieša Latvijas Republikas (LR) Augstākās tiesas Plēnums savā 1996.gada lēmumā², nosakot, ka līķa apgānīšana var izpausties kā ņirgāšanās par līķi, tā izķēmošana, sadedzināšana, kanibālisms un citas darbības. Pēc šī nu jau aptuveni 14 gadus senā skaidrojuma, kas, kā tiks pierādīts pētījuma gaitā, ir nepilnīgs, joprojām vadās lielākā daļa tiesību piemērotāju. Šis arī bija galvenais motīvs bakalaura darba temata – „Mirusā cilvēka ķermeņa aizsardzības tiesiskais regulējums” - izvēlei.

Šā pētījuma objekts ir mirušās personas ķermeņa aizsardzība, priekšmets – tā nepilnības krimināltiesiskajā regulējumā.

Temata aktualitāti pamato jau minētais novecojošais līķa apgānīšanas skaidrojums. Ir nepieciešama jauns, mūsdienu tiesiskajai situācijai atbilstošs un visas līķi apgānošās darbības aptverošs jēdziena interpretējums. Autore uzskata, ka visas šīs

---

¹ Krimināllikums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1998. 8.jūlijs, Nr. 199/200.

² Par grozījumiem un papildinājumiem LR Augstākās tiesas Plēnuma 1992.gada 24.februāra lēmumā Nr.1 "Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām". LR Augstākās tiesas Plēnuma 1996.gada 27.decembra lēmums Nr.10: *Latvijas Vēstnesis*, 1997. 12.februāris, Nr. 44/45.

darbības ietvert KL nav nepieciešams to lielā apjoma dēļ, taču tiesībās atzītam un pilnīgam skaidrojumam noteikti ir jābūt. Pašlaik pastāvošajā situācijā nav garantēts, ka visi tiesību piemērotāji, tai skaitā tiesas, vienveidīgi piemērotu normas, kas paredz atbildību par līķa apgānīšanu. Tas varētu novest pie situācijas, ka kāda darbība, kas faktiski atbilst noziedzīgā nodarījuma sastāvam, varētu palikt nesodīta. Arī tas, ka iepriekš šāda apjoma pētījums par attiecīgo tēmu nav veikts, apliecina tā aktualitāti.

Pašlaik atbildību par ar saturu nepiepildīto līķa apgānīšanu paredz divi KL panti – 117.panta 5.punkts – slepkavība, pēc kuras izdarīta līķa apgānīšana, un 228.pants – līķa apgānīšana. Šķietami, šo pantu vienīgā atšķirība ir tas, ka 117.panta 5.punktā ietvertā nodarījuma subjekts var būt tikai persona, kas izdarījusi slepkavību, taču, iedziļinoties šajā regulējumā, rodas jautājums, vai tiešām arī pēc slepkavības ir iespējamās tādas līķi apgānošas darbības kā kapa atrakšana, lai ņirgātos par līķi, vai arī līķa pārvietošana no kapa uz citu vietu. Šis arī ir viens no pētījuma problēmjautājumiem.

Autore pirms darba rakstīšanas ir iepazinusies arī ar vairākās citās Eiropas valstīs spēkā esošo regulējumu mirušas personas aizsardzības jomā, izņemot audu un orgānu prettiesisku iegūšanu no mirušā ķermeņa, un secinājusi, ka kopumā ārvalstīs spēkā esošais regulējums ir daudz plašāks nekā Latvijā KL noteiktais. Šā pētījuma ietvaros autore dos ieskatu ārvalstu regulējumā, salīdzinās to ar KL, kā arī pamatos, kas no citu valstu regulējumos atrodamā varētu būt noderīgs KL pilnveidošanā.

Šā pētījuma hipotēze ir – KL mirušās personas ķermeņa aizsardzība ir nepietiekami regulēta.

Bakalaura darba mērķis ir pētījuma izstrādāšana par mirušās personas ķermeņa aizsardzību, vienlaikus pamatojot pilnīgāka šā institūta regulējuma nepieciešamību. Mērķa sasniegšanai pētījuma gaitā tiks veikti šādi uzdevumi:

- 1) noskaidrot jēdzienu „mirusi persona” un „līķa apgānīšana” izpratni tiesībās;
- 2) atspoguļot mirušās personas aizsardzību vēsturiskā aspektā;
- 3) analizēt līķa apgānīšanas sastāvu;
- 4) veikt ārvalstīs spēkā esošā regulējuma analīzi un tā salīdzinājumu ar KL;
- 5) veikt tiesu prakses analīzi;
- 6) apzināt nepilnības pašlaik Latvijā spēkā esošajā regulējumā;
- 7) izteikt un pamatot priekšlikumus problēmu risināšanai.

Bakalaura darbā tiek pielietotas vairākas zinātniskās pētniecības metodes: 1) vēsturiskā; 2) salīdzinošā; 3) analītiskā; 4) induktīvā. Analizējot tiesību normas, kurās

noteikta atbildība par prettiesiskām darbībām ar mirušā ķermeni, izmantota arī teleoloģiskā, gramatiskā un vēsturiskā metode.

Ar vēsturiskās metodes palīdzību tiek pētīts, kā ir izveidojies regulējums mirušās personas aizsardzības jomā mūsdienu krimināltiesībās, kas ļauj izsekot likumdevēja mērķim, iekļaujot to 1998.gada KL.

Īpaši daudz tiek izmantota tieši salīdzinošā metode, kas ļauj apzināt atšķirības starp Latvijā un ārvalstīs spēkā esošo regulējumu. Tāpat arī šī metode tiek pielietota, lai salīdzinātu dažādu autoru viedokļus par mirušās personas ķermeņa aizsardzību, kā arī analizējot pieejamos tiesu spriedumus šajā jautājumā.

Nozīmīga loma pētījumā ir arī analītiskajai zinātniskās pētniecības metodei, jo ar tās palīdzību tiek analizēti tiesību akti, tiesu prakse un tiesību zinātnieku viedokļi.

Tāpat tiek pielietota arī induktīvā metode – no vairākiem gadījumiem praksē un tiesību zinātnieku viedokļiem tiek izdarīts vispārināts secinājums par jēdziena „līķa apgānīšana” saturu.

Pētījums balstīts uz vairāku tiesību zinātnieku darbos izteiktajiem viedokļiem, tiesu prakses, daudziem Latvijā spēkā esošiem normatīvajiem aktiem, ārvalstu normatīviem, kā arī vārdnīcās atrodamajiem jēdzienu skaidrojumiem.

Bakalaura darbs sastāv no četrām nodaļām, kurām ir apakšnodaļas, kopsavilkuma, anotācijas, izmantotās literatūras, tiesību aktu un tiesu prakses materiālu saraksta.

1. Jēdziena miris cilvēks izpratne tiesībās un atskats vēsturē

Lai varētu analizēt miruša cilvēka ķermeņa aizsardzības tiesisko regulējumu, ir svarīgi noskaidrot, ar kuru brīdi tiesībās cilvēks ir atzīstams par mirušu. Kā teicis slavenais vācu militārais teorētiķis Karls fon Klauzevics – „katras teorijas pirmais uzdevums ir noskaidrot terminus un jēdzienus, kas ir neskaidri. Vienīgi pēc tam, kad ir sasniegta vienošanās par terminu un jēdzienu, mēs varam cerēt aplūkot jautājumu viegli un skaidri un cerēt, ka citiem ir tāds pats viedoklis.”³

Ieskatoties vēsturē, cilvēki noteikti uzskatītu jēdziena „miris cilvēks” skaidrošanu par absurdu. Nāves iestāšanās bija vienkārši konstatējams fakts – cilvēks vairs nekustējās, nerunāja un neelpoja. Taču mūsdienās, attīstoties modernajām tehnoloģijām un medicīnas zinātnei, šis jēdziens papildāms ar daudz plašāku saturu. Nāve ir šūnu bioloģisko procesu neatgriezeniska pārtraukšana un olbaltumvielu sairšana.⁴

Latvijas tiesību sistēmā termins ir skaidrots Ministru kabineta (MK) 2007.gada 27.marta noteikumos Nr.215 „Kārtība, kādā veicama smadzeņu un bioloģiskās nāves fakta konstatēšana un miruša cilvēka nodošana apbedīšanai”⁵. Saskaņā ar šiem noteikumiem tiek izdalīti divi cilvēka nāves veidi – smadzeņu un bioloģiskā nāve. Tā 2.punktā noteikts, ka ar smadzeņu nāvi jāsaprot „*dziļš bezsamaņas stāvoklis, kuru raksturo pilnīgs un neatgriezenisks visu galvas smadzeņu funkciju zudums*”, kas nozīmē, ka „*pacienta sirdsdarbību un gāzu apmaiņu plaušās uztur, izmantojot reanimācijas vai intensīvās terapijas pasākumus*”. Tātad praktiski cilvēks vairs nespēj sajust dažādus kairinājumus, reaģēt uz tiem un nespēj arī eksistēt bez dažādu ārstniecības iekārtu palīdzības. Autore apzināti lieto vārdu eksistēt, jo, šādā stāvoklī esot, nevar runāt par personas dzīvošanu.

Tā kā „par dzīvības beigu momentu atzīstama cilvēka bioloģiskā nāve”⁶, tad šā pētījuma ietvaros netiks runāts par cilvēka smadzeņu un klīnisko nāvi, bet gan uzsvars liekams uz jau minētajos MK noteikumos izdalīto otro cilvēka nāves veidu – bioloģisko nāvi, ar ko jāsaprot 7.punktā aprakstītais - „*organisma dzīvības funkciju neatgriezenisks zudums, kas nav novēršams ar reanimācijas vai intensīvās terapijas metodēm*”. Tātad atšķirībā no smadzeņu nāves cilvēka dzīvību nav iespējams uzturēt pat ar medicīnisko

³ Kriminālistikas un operatīvās darbības. Latviešu, angļu, vācu un krievu terminoloģijas skaidrojošā vārdnīca. Sast. Autoru grupa prof. Dr.habil.iur. A.Kavaliņa vadībā. Rīga: LPA, 2007, 4.lpp.

⁴ Populārā medicīnas enciklopēdija. Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1984, 343.lpp.

⁵ Kārtība, kādā veicama smadzeņu un bioloģiskās nāves fakta konstatēšana un miruša cilvēka nodošana apbedīšanai: MK 2007.gada 27.marta noteikumi Nr.215, Latvijas Vēstnesis, 2007.gada 11.aprīlis, Nr.59.

⁶ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 2. Sevišķā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2007, 182.lpp.

iekārtu palīdzību, ir zudušas pilnīgi visas organisma dzīvības funkcijas (bioloģiskā nāve sevī ietver arī smadzeņu nāvi) un tās vairs nav iespējams atjaunot. Šajā gadījumā īpaša uzmanība jāpievērš pēdējam nosacījumam – *dzīvības funkcijas vairs nav iespējams atjaunot* – jo, neiedziļinoties medicīniskās detaļās, ir gadījumi, kad cilvēkiem izdodas atjaunot organisma dzīvības funkcijas, piemēram, veicot mākslīgo elpināšanu un sirds masāžu.

Ne mazāk svarīgi, kā piepildīt ar saturu jēdzienus, ir apzināt to vēsturisko attīstību, kā, laikam ejot, gan starptautiskajā telpā, gan arī Latvijā ir veidojušies uzskati par miruša cilvēka ķermeņa aizsardzību un kā ir izveidojies šā institūta tiesiskais regulējums.

Jau kopš neatminamiem laikiem mirušā ķermenis un arīdzan tā gars ir bijis svēts, neaizskarams, cilvēki godināja aizgājējus. Tikai paši primitīvākie cilvēki baidījās no mirušajiem un to ķermeņiem. Piemēram, mongoļi, lai mirušie tos nebaidītu, izsvieda viņu liķus tuksnesī suņiem un vilkiem par barību; tibetieši - sacirta gabalos, lai tos notiesātu maitas putni; tungusi mirušos pakāra kokos kā putnu barību. Bet ir arī tautas, kas pirmatnīgās bailes ir atmetušas un tātad kultūras ziņā ir progresējušas – ķīnieši un japāņi jau ļoti sen ir kārtīgi aprakuši mirušos.⁷

Īpašas „rūpes” par mirušo ķermeņiem, tos mumificējot, izrādīja senie ēģiptieši. Sākumā mumificēja tikai faraonus, bet ap 2300.gadu p.m.ē. šī privilēģija bija pieejama ikvienam, kas varēja par to samaksāt. Ķermenis tika atbrīvots no visiem iekšējiem orgāniem, atstājot tikai sirdi, tad tas tika apstrādāts ar dažādiem līdzekļiem un izkaltēts, aplāts ar sveķiem un ietīts linu audumā.⁸

Arheologu Latvijas teritorijā veikto izrakumu rezultātā konstatēts, ka jau aptuveni otrajā gadsimtā mūsu senči, godinot aizgājējus, kapā tiem līdzīka diženas rotas, dažādus priekšmetus un citas tolaik vērtīgas lietas.

16. – 17.gadsimta latvieši pret mirušajiem izturējās ar īpašu cieņu. Aizgājējiem par godu tika klāts galds, lai tie mieļojas. Kapā līdzī tika likta maize un alus turpmākajam uzturam, kā arī darba rīks, ar kura palīdzību mirušais varēs novērst nabadzību.⁹

Laikam ejot, seno latviešu dzīvē arvien lielāku lomu ieņēma dažādas dievības, tai skaitā arī Veļu māte. Aizgājēji tika dēvēti par veļiem, ar to saprotot nevis garu, bet gan cilvēka auguma neredzamo dvīni, kas dzīvo veļu valstī.¹⁰

⁷ Šmits P. Latviešu mitoloģija. Latvieši. XX gadsimta 20. – 30. gadu autoru rakstu krājums. Rīga: V.Belkoņa izdevniecība, 2003, 38.lpp.

⁸ Frajs P.S. Pasaules vēsture. Rīga: Zvaigzne ABC, 1994, 37.lpp.

⁹ Dunsdorfs E., Spekke A. Latvijas vēsture 1500 – 1600. Stokholma: „Daugava”, 1964, 612. – 613.lpp.

Raugoties no tiesību viedokļa, Latvijā jau 1903.gada Sodu likumu¹¹, kuri ieviesti ar 1918.gada 6.decembra likumu, otrās nodaļas, kas saucās *Ticības aizsardzības noteikumu pārkāpšana*, 79.pants paredzēja mirušās personas ķermeņa aizsardzību:

„Kas nolaupījis vai ar darbiem nogānījis apbedītu vai neapbedītu mironi, sodāms:

ar ieslodzījumu pārmācības namā uz laiku, ne ilgāku par trim gadiem.

Ja turklāt vainīgais izdarījis pie miroņa tikumību aizskarošu darbību, viņš sodāms:

ar ieslodzījumu pārmācības namā uz laiku, ne mazāku par trim gadiem.

Bet ja šajā pantā norādītie nodarījumi izdarīti aiz māņticības, nesaprašanas, muļķības vai dzērumā, tad vainīgais sodāms:

ar ieslodzījumu cietumā uz laiku, ne ilgāku par sešiem mēnešiem.”

Kā redzams, šajā pantā regulēta atbildība tikai par apbedīta vai neapbedīta līķa jeb miroņa nolaupīšanu, nogānīšanu, tikumību aizskarošām darbībām, nekriminalizējot kapa apgānīšanu. Pēc tā laika noziedzīgo nodarījumu klasifikācijas un saskaņā ar Sodu likumu 3.panta otro daļu visas 79.pantā paredzētās darbības bija atzīstamas par noziegumiem.

Miruša cilvēka ķermeņa aizsardzība bija paredzēta arī 1933.gada Sodu likumā¹², kurš tika ieviests pēc Latvijas valsts dibināšanas. 17.nodaļas – *Noziedzīgi nodarījumi pret ticīgo reliģiskām jūtām un mirušo mieru* – 305.pants noteica:

„Kas patvaļīgi paņēmis vai ar darbiem nogānījis apbedītu vai neapbedītu mironi vai tā pelnus, vai apbedīšanas vietā pastrādājis nelietību, kura nogāna mirušo, sodāms: ar cietumu.

Mēģinājums sodāms.”

Kā redzams, šis regulējums būtiski neatšķiras no 1903.gada Sodu likumos noteiktā. Tāpat arī šis noziedzīgais nodarījums, kā to nosaka Sodu likuma 3.panta otrā daļa, pēc klasifikācijas bija atzīstams par noziegumu.

Tā laika tiesību zinātnieks P.Lejiņš norādījis, ka – „305.pantā minētais noziedzīgais nodarījums traucē palikušo reliģiskās un morālās jūtas”¹³.

No 1940.gada 25.novembra līdz 1961.gada 31.martam Latvijā spēkā bija KPFSR 1926.gada Kriminālkodekss¹⁴, kurā šāda satura norma nebija iekļauta.

---

¹⁰ Mūks R. Kosmiskais narcisms. Korbēns un viņa eņģeļi. Rīga: Apgāds „Jāņa sēta”, 1997, 206.lpp.

¹¹ 1903.gada 22.marta Sodu likumi. Trešais izdevums. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1930.

¹² Sodu likums. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1936.

¹³ Lejiņš P. Krimināltiesības. Rīga: [b.i.], 1940, 183.lpp.

Savukārt Latvijas PSR kriminālkodeksā šis nodarījums jau tika iekļauts mūsdienu regulējumam atbilstošākā nodaļā ar nosaukumu *Noziegumi pret sabiedrisko drošību, sabiedrisko kārtību un iedzīvotāju veselību*. Pats 207.pants, kas saucās *Kapa apgānīšana*, noteica:

„Par kapa apgānīšanu –

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai ar labošanas darbiem uz tādu pašu laiku, vai ar naudas sodu līdz vienam simtam rubļu.

Par kapa apgānīšanu, kas saistīta ar pieminekļa vai citu uz kapa vai kapā atrodošos priekšmetu nolaupīšanu vai ar līķa apgānīšanu, -

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem.”

Redzams, ka atšķirībā no 1903.gada Sodu likumiem un 1933.gada Sodu likuma, Latvijas PSR kriminālkodekss, tāpat kā pašlaik spēkā esošais Krimināllikums, runā tikai par līķa apgānīšanu, sīkāk nepaskaidrojot, kādas darbības tā aptver.

Kā var secināt no Latvijas PSR kriminālkodeksa 7.¹panta, kur dota noziedzīgo nodarījumu klasifikācija, šis nodarījums nebija pieskaitāms pie smagiem noziegumiem, kam būtu paaugstināta sabiedriskā bīstamība, tātad tas bija noziegums.

1991.gada 29.augustā Latvijas PSR kriminālkodekss tika pārdēvēts par Latvijas Kriminālkodeksu¹⁵, tajā atbildība par līķa apgānīšanu tika paredzēta tajā pašā 207.pantā, bet ne tādā pašā apjomā - *Kapa vai līķa apgānīšana*:

„Par kapa apgānīšanu –

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai ar naudas sodu līdz trīsdesmit minimālajām mēnešalgām.

Par kapa apgānīšanu, ja tā saistīta ar pieminekļa vai citu uz kapa vai kapā esošo priekšmetu nolaupīšanu, -

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem.

Par apbedīta vai neapbedīta līķa apgānīšanu –

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz sešiem gadiem.

Par šā panta pirmajā, otrajā un trešajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, -

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz septiņiem gadiem.”

---

¹⁴ KPFSR Kriminālkodekss. Oficiāls teksts ar pielikumiem un sistematizētiem materiāliem pantu kārtībā. Maskava: PSR Tieslietu Tautas komisariāta Juridiskā izdevniecība, 1944.

¹⁵ Latvijas Kriminālkodekss un komentāri. Dr.jur. Niedre A. Rīga: TIC, 1998.

Redzams, ka atšķirībā no pašlaik spēkā esošā KL 228.panta, kas paredz atbildību par līķa apgānīšanu, ja to neveic persona, kas cietušo arī nogalinājusi, netika kriminalizēta apbedījuma urnas aizsardzība. Tāpat arī šim nodarījumam bija atvēlēta atsevišķa panta daļa. Nebija paredzēts kvalificētais sastāvs – atkārtotība. Turklāt netika paredzēta atbildība par līķa apgānīšanu, kas saistīta ar kapā esošo priekšmetu nolaupīšanu.

Latvijas Kriminālkodeksa 99.panta 10.punkts identiski mūsdienu KL 117.panta 5.punktam paredzēja atbildību par slepkavību pastiprinošos apstākļos – ja pēc tās izdarīta līķa apgānīšana.

2. Miruša cilvēka ķermeņa aizsardzības tiesiskais regulējums un liķa apgānīšanas sastāva analīze

Šīs nodaļas ietvaros tiks apkopots Latvijā spēkā esošajos normatīvajos aktos atrodamais regulējums liķa aizsardzības jomā, kā arī tiks veikta divos KL pantos atrodamās liķa apgānīšanas sastāva analīze, kurai šā pētījuma ietvaros ir ļoti būtiska loma.

2.1. Miruša cilvēka ķermeņa aizsardzības regulējums

Miruša cilvēka ķermeņa aizsardzība normatīvajos aktos nav plaši regulēta, ir tikai atsevišķas normas, kas izriet no mantojuma tiesībām, viens pants atrodams arī Administratīvo pārkāpumu kodeksā¹⁶. Taču pamatā un salīdzinoši visplašāk šo institūtu regulē Krimināllikums.

Mantojuma tiesībās šis regulējums izpaužas tādējādi, ka cilvēks pirms nāves var testamentā vai mantojuma līgumā paredzēt nosacījumu, ka personai vai personām, kam novēlēta manta, mirušais ir arī jāapbedī - Civillikuma¹⁷ (CL) 584.pants paredz, ka „*mantiniekus var iecelt, kā arī legātus piešķirt tiklab ar atliekošiem, kā arī ar atceļošiem nosacījumiem*”. CL 824.panta pirmajā daļā uzskatīti gadījumi, kad persona zaudē mantojumu un arī legātu kā necienīga mantot. Šā panta pirmās daļas 6.punktā noteikts, ka tiesības mantot zaudē tas, „*kas neizpilda viņam uzlikto pienākumu rūpēties par mantojuma atstājēja apbedīšanu*”. Mantojuma tiesību speciālists Zigmants Gencs pat izvirzījis viedokli, ka šādā situācijā persona varētu būt necienīga mantot arī pēc likuma - „*kas nepilda viņam uzlikto pienākumu rūpēties par mantojuma atstājēja apbedīšanu, tas izrāda necieņu pret mantojuma atstājēja pēdējās gribas rīkojumu, tāpēc jāšaubās par to, vai viņš var būt cienīgs mantot pēc likuma*”¹⁸. Lai gan praksē šādi gadījumi, autoresprāt, ir reti iedomājami, tomēr nav izslēdzami.

Latvijas administratīvo pārkāpumu kodeksa 89.⁵ pantā paredzēta atbildība par kapa bojāšanu –

„*Par kapa bojāšanu —*

uzliek naudas sodu fiziskajām personām no simt līdz divsimt piecdesmit latiem, bet juridiskajām personām — no divsimt piecdesmit līdz piecsimt latiem.

Par šā panta pirmajā daļā paredzēto pārkāpumu, ja tas izdarīts atkārtoti gada laikā pēc administratīvā soda uzlikšanas, —

¹⁶ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss. *Ziņotājs*, 1984. 20.decembris, Nr.51.

¹⁷ Civillikums. Otrā daļa. Mantojuma tiesības: LR likums. *Ziņotājs*, 1992. 30.jūlijs, Nr.29.

¹⁸ Gencs Z. Mantošana. Zinātniski praktiskais komentārs. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 323.lpp.

uzliek naudas sodu fiziskajām personām no divsimt piecdesmit līdz četrsimt latiem, bet juridiskajām personām — no piecsimt līdz septiņsimt piecdesmit latiem.”

Autore ir apkopojusi četrus **Krimināllikuma** (turpmāk arī KL) pantus, kas aizsargā mirušā ķermeni.

Pirmkārt, tas ir KL 117.pants, kurā paredzēta atbildība par slepkavību pastipriņošos apstākļos. Konkrētāk - šā panta 5.punkts – „*pēc tās izdarīta liķa apgānīšana*”. Saskaņā ar KL 7.panta piekto daļu šis ir sevišķi smags noziegums. Slepkavības tiešais objekts ir cilvēka dzīvības interese.¹⁹

Otrkārt, jāmin KL 139.pants, kas nosaka par krimināli sodāmu „*dzīva vai miruša cilvēka audu vai orgānu nelikumīgu izņemšanu to izmantošanai medicīnā, ja to izdarījusi ārstniecības persona*”. Pēc KL paredzēto noziedzīgo nodarījumu klasifikācijas – šis ir atzīstams par mazāk smagu noziegumu. Noziedzīgais nodarījums apdraud dzīva cilvēka tiesības uz savu veselību un jau miruša cilvēka izvēles tiesības uz sava ķermeņa audu un orgānu izmantošanu transplantācijai vai zinātniskiem mērķiem, kuras izteiktas, viņam vēl dzīvam esot.²⁰ Viennozīmīgi šis ir būtisks regulējums miruša cilvēka ķermeņa aizsardzības nodrošināšanai, taču, kā autore norādījusi un paskaidrojusi jau darba ievadā, mirušās personas ķermeņa aizsardzība dotā pētījuma ietvaros šā KL panta kontekstā netiks skatīta, tādēļ arī tas netiks sīkāk analizēts.

Treškārt, norādāms, šā pētījuma ietvaros nozīmīgākais pants KL – 228.pants – *Kapa un liķa apgānīšana*, kas nosaka:

„(1) Par kapa, apbedījuma urnas, apbedīta vai neapbedīta liķa apgānīšanu — soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz simt minimālajām mēnešalgām.

(2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarītas atkārtoti vai ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, — soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz astoņiem gadiem vai ar naudas sodu līdz simt piecdesmit minimālajām mēnešalgām.

(3) Par šā panta pirmajā vai otrajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās saistītas ar pieminekļa, apbedījuma urnas vai citu uz kapa vai kapā, vai pie apbedījuma urnas esošu priekšmetu nolaupīšanu, —

---

¹⁹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 2. Sevišķā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2007, 182.lpp.

²⁰ Turpat - 273.lpp.

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz desmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas.”

Noziedzīgais nodarījums panta pirmajā daļā ir mazāk smags noziegums, savukārt otrajā un trešajā daļā – smags noziegums, kas „*apdraud sabiedrisko kārtību un rupji aizskar vispārpieņemtās morāles un sadzīves noteikumus*”²¹.

KL 228.pantā tāpat kā KL 117.panta 5.punktā paredzēta atbildība par liķa apgānīšanu, taču atšķirība ir tāda, ka „117.panta 5.punktā paredzētajā gadījumā subjekts ir persona, kas izdarījusi slepkavību un pēc tās apgāna liķi, bet 228.pantā tā nav”²².

Ceturtkārt, pieminēšanas vērts, taču sīkāku analīzi neprasa – KL 76.pants. Tajā paredzēta atbildība par marodēšanu – „*kritušo vai ievainoto mantas piesavināšanas kaujas laukā*”. Šis pants pieskaitāms pie miruša cilvēka ķermeni aizsargājošiem, jo „par nozieguma subjektu var būt karavīrs”²³ – gan dzīvs, gan miris.

2.2. Noziedzīgā nodarījuma - liķa apgānīšana - sastāva analīze

Kā norādīts iepriekš – termins „liķa apgānīšana” KL pieminēts divos pantos. Tie ir KL 117.panta, kas paredz atbildību par slepkavību pastiprinošos apstākļos, 5.punkts - ja pēc slepkavības izdarīta liķa apgānīšana, un šā pētījuma ietvaros nozīmīgākais - KL 228.pants.

Visupirms, lai gūtu labāku izpratni par šiem noziedzīgajiem nodarījumiem, būtu jāveic to sastāvu analīze. Jāatzīmē, ka starp nozieguma sastāvu un reālajā dzīvē izdarīto noziegumu nevar „vilkt vienādības zīmi”, jo – „nozieguma sastāvs ir krimināllikumā noteikto pazīmju kopums, kas raksturo attiecīgā veida noziegumu un kurā ietvertas tikai nozieguma tipiskākās un raksturīgākās pazīmes”²⁴, tātad nozieguma sastāvs faktiski ir šaurāks par pašu konkrēto noziedzīgo nodarījumu, taču tas ir „Krimināllikuma Vispārīgās un Sevišķās daļas normās noteikto objektīvo un subjektīvo pazīmju kopums, kas ir nepieciešamas un pietiekams, lai krimināllikumā raksturotu noteikta veida noziedzīgu nodarījumu un personu, kura to izdarījusi”²⁵.

Noziedzīga nodarījuma sastāva analīzei krimināltiesībās tiek izdalīti četri noziedzīga nodarījuma sastāva elementi – noziedzīga nodarījuma objekts, noziedzīga

---

²¹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 3. Sevišķā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2007, 204.lpp.

²² Mežulis D. Personas krimināltiesiskā aizsardzība. Slepkavība, izvarošana, draudi un citi noziegumi pret personu. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 64.lpp.

²³ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 2. Sevišķā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2007, 22.lpp.

²⁴ Krastiņš U. Mācība par nozieguma sastāvu. Rīga: Zvaigzne ABC, 1994, 11.lpp.

²⁵ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 20.lpp.

nodarījuma objektīvā puse, noziedzīga nodarījuma subjekts un nodarījuma subjektīvā puse.²⁶

Kā pirmo autore analizē KL 117.panta 5.punkta un KL 228.pantā aprakstīto noziedzīgo nodarījumu **objektu**, ar ko krimināltiesību teorijā saprot „ar krimināllikumu aizsargātās valsts, sabiedrības, atsevišķu indivīdu intereses, kuras tiek apdraudētas noziedzīga nodarījuma rezultātā”²⁷.

Noziedzīgā nodarījuma objekts tiek iedalīts trīs veidos: vispārējā, grupas un tiešajā.

Vispārējais noziedzīgo nodarījumu objekts ir visu interešu kopums, ko aizsargā krimināllikums, tas ir kopīgs visiem noziedzīgiem nodarījumiem.²⁸

Savukārt norāde uz **grupas** objektu atrodama KL Sevišķās daļas nosaukumos – tās ir „tādas pašas vai viena veida savstarpēji saistītas intereses, kuras apdraud vesela noziedzīgo nodarījumu grupa”²⁹. KL 117.panta 5.punkts iekļauts KL 12.nodaļā – Nonāvēšana, tātad šā nodarījuma grupas objekts ir dzīvības aizsardzības interese. Savukārt KL 228.pants atrodas KL 20.nodaļā, kas nosaukta Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību. Šajā gadījumā noziedzīgais nodarījums „apdraud sabiedrisko kārtību”³⁰, tātad grupas objekts ir sabiedriskās kārtības interese. Krimināltiesību zinātnieks Gauhmans pamatoti norāda, ka apskatāmā noziedzīgā nodarījuma objekts ir „sabiedriskās attiecības, kas nodrošina tradīciju ievērošanu, cienīgi izturoties pret mirušajiem, neatkarīgi no to dzimuma, rases, nacionalitātes, izcelšanās, reliģiskās piederības, to apbedīšanas vietas”³¹.

Ar **tiešo** objektu jāsaprot „tās intereses, ko apdraud konkrēta veida noziedzīgais nodarījums”³². Tātad faktiski tiešais objekts ir šaurāks nekā grupas objekts, jo vērsts pret konkrētu interesi, kas ir tikai daļa no grupas objekta. KL 117.panta 5.punktā aprakstītā noziedzīgā nodarījuma tiešais objekts ir konkrēta cilvēka dzīvības interese. Interesants, pēc autores domām, šajā situācijā ir jautājums par papildu tiešā objekta esamību. Kā norāda profesors Uldis Krastiņš – „papildu tiešais objekts ir tādas intereses, kas citā

---

²⁶ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 17.lpp.

²⁷ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 23.lpp.

²⁸ Turpat.

²⁹ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 37.lpp.

³⁰ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 3. Sevišķā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2007, 204.lpp.

³¹ Гаухман Л.Д. и др. Уголовное право: часть общая, часть особенная: учебник. Москва: Юриспруденция, 1999, с. 608.

³² Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 39.lpp.

gadījumā ir patstāvīgs kāda nozieguma tiešais objekts, bet konkrētā gadījumā atbilstoši krimināllikuma normas konstrukcijai reizē ar galveno tiešo nozieguma objektu tiek aizsargāts tikai tāpēc, ka tam ar to pašu noziegumu neizbēgami tiek nodarīts kaitējums”³³. KL 228.pantā paredzēto prettiesisko darbību tiešais objekts ir kapa un liķa neapgānīšanas aizsardzība, tādēļ pamatoti rodas jautājums, vai KL 117.panta 5.punktā aprakstītās slepkavības, pēc kuras izdarīta liķa apgānīšana, papildu tiešais objekts nav liķa neapgānīšanas interese? Tomēr autore secina, ka KL 117.panta būtība ir aizsargāt cilvēka dzīvību, liķa apgānīšana pēc slepkavības šajā gadījumā ir tikai atbildību pastiprinošs apstāklis. Likumdevēja galvenais mērķis ir bijis aizsargāt cilvēka dzīvību, nevis aizsargāt liķi.

Kā otro autore apraksta noziedzīgā nodarījuma **objektīvo pusi**.

Noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse ir ar likumu aizsargātā objekta apdraudējuma ārējais akts, t.i., personas uzvedības ārējā izpausme, kura noris objektīvajā pasaulē un izpaužas kaitējuma nodarīšanā šim objektam vai radot draudus nodarīt tam kaitējumu.³⁴

Šā darba ietvaros netiks aprakstīta KL 117.panta 5.punktā – slepkavība, pēc kuras izdarīta liķa apgānīšana – paredzētās slepkavības objektīvā puse. Tā kā šā pētījuma objekts ir mirušas personas ķermeņa aizsardzība, tad tiks analizēta tikai pašas, tai skaitā arī KL 228.pantā norādītās, liķa apgānīšanas objektīvā puse.

Kā redzēsīm no tālāk analizētā jēdziena „liķa apgānīšana” satura – šo noziedzīgo nodarījumu iespējams izdarīt tikai ar aktīvām prettiesiskām darbībām, kas vērstas uz mirušas personas ķermeņa apgānīšanu. Noziedzīgā nodarījuma sastāvs ir formāls – tas ir pabeigts ar konkrētu darbību paveikšanas brīdi. Vienīgi KL 228.panta trešajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma - liķa apgānīšanas, kas saistīta ar priekšmetu nolaupīšanu – sastāvs ir materiāls, jo „noziedzīgā nodarījuma sastāvā pietiekami konkrēti noteiktas kaitīgās sekas”³⁵ – tiek nolaupīts kāds priekšmets. Šajā gadījumā jākonstatē arī cēloņsakarība starp personas prettiesiskajām darbībām un kaitīgo seku iestāšanos.

Jānorāda arī, ka KL 228.panta otrajā daļā veidots kvalificēts sastāvs. Bargāks sods noteikts par atkārtotu kapa, apbedījuma urnas, apbedīta vai neapbedīta liķa apgānīšanu, kā arī, ja nodarījums veikts personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās.

³³ Krastiņš U. Mācība par nozieguma sastāvu. Rīga: Zvaigzne ABC, 1994, 29.lpp.

³⁴ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 29.lpp.

³⁵ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 1. Sevišķā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2007, 34.lpp.

Nodarījums uzskatāms par izdarītu **atkārtoti**, ja persona panta pirmajā daļā norādītās darbības izdarījusi divas vai vairākas reizes, pie tam šādā situācijā nav būtiski vai atkārtoti izdarītas vienas un tās pašas vai arī dažādas panta pirmās daļas dispozīcijā norādītās darbības.³⁶ Saskaņā ar KL 25.panta otro daļu – atkārtotība neveidosies, ja persona atbrīvota no kriminālatbildības, iestājies tās noilgums vai sodāmība dzēsta vai noņemta likumā noteiktajā kārtībā.

Par **personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās** izdarītu līķa apgānīšanu atzīstams nodarījums, kura veikšanā, iepriekš par to vienojoties, kopīgi un apzināti piedalījušās divas vai vairākas personas.

Savukārt KL 228.panta trešā daļa paredz atbildību par panta pirmajā un otrajā daļā aprakstītajām darbībām, ja tās saistītas ar pieminekļa, apbedījuma urnas vai citu uz kapa vai kapā esošu priekšmetu nolaupīšanu (slepenu vai atklātu zādzību, laupīšanu, izkrāpšanu vai piesavināšanos).

Saistībā ar analizējamā panta trešo daļu interesanta, autoresprāt, ir aptuveni nu jau desmit gadus senā Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesā izskatītā lieta³⁷. Apsūdzētais R.K. trīs gadu garumā bija atracis pavisam 62 kapa vietas. Ar knaiblēm persona no mirušo galvaskausiem izrāva zelta kronīšus un tiltiņus, ko vēlāk pārdeva. Pašas kapu vietas tika atstātas neaizraktas.

Noziedzīgā nodarījuma **priekšmets** ir miruša cilvēka ķermenis.³⁸ Tieši pret to tiek vērsta prettiesiskās darbības.

Nozieguma **vieta** šajā gadījumā var būt kapsēta – īpaša teritorija, kas ierādīta mirušo apbedīšanai.

Likumdevējs KL nav sniedzis sīkāku jēdziena „līķa apgānīšana” skaidrojumu, kādas darbības tas aptver. Tas var radīt ievērojamas neskaidrības, nosakot personām atbildību par šādiem nodarījumiem, vai arī iespējams, ka pat kādas darbības var palikt nesodītas, ja katrs šo jēdzienu piepildīs ar savu saturu. Tādēļ šā pētījuma ietvaros autore, salīdzinot pieejamo tiesu praksi un judikatūru, centīsies atspoguļot, kā jēdziens „līķa apgānīšana” būtu jāsaprot un kādas darbības tas aptver.

---

³⁶ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 520.lpp.

³⁷ Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 1988.gada 27.jūlija spriedums lietā Nr. 1-300/8. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 521.lpp.

³⁸ Здравомыслов Б.В. Уголовное право Российской Федерации :особенная часть. Москва: Юрист, 1996, с. 296.

Visupirms jānorāda, ka tiesu prakse par KL 117.panta 5.punktā un KL 228.pantā aprakstītajiem nodarījumiem irniecīga, kas šim pētījumam ir slikti, taču mūsu sabiedrībai tas ir labs rādītājs, jo līķa apgānīšana ir viena no amorālākajām darbībām, kas „rupji aizskar vispārpieņemtus morāles un sadzīves noteikumus”³⁹.

Latvijas Republikas Augstākā tiesa terminu „līķa apgānīšana” skaidrojusi šādi – „ņirgāšanās par līķi, tā izķemošana, sadedzināšana, kanibālisms un citas darbības”⁴⁰. Taču Augstākās tiesas Plēnums „nedod izsmeļošu līķa apgānīšanas izpausmju uzskaitījumu, tāpēc tiesu praksē iespējami arī citādi nodarījuma veidi”⁴¹.

Augstākās tiesas skaidrojumam identiska definīcija atrodama arī juridisko terminu vārdnīcā.⁴²

Profesore Valentija Liholaja sniedz izsmeļošāku šā jēdziena skaidrojumu – „līķa (apbedīta vai neapbedīta) apgānīšana var izpausties kapa atrakšanā, lai ņirgātos par līķi, līķa pārvietošanā no kapa uz citu vietu, apbedīta vai neapbedīta līķa izģērbšanā, sadalīšanā, izķemošanā, tā orgānu vai audu izņemšanā, nekrofilijas aktā un tamlīdzīgās darbībās”⁴³.

Krievijas Federācijas krimināltiesību zinātnieks Zdravomislovs uzskata, ka līķa apgānīšana ir rupja ņirgāšanās par to, kas var izpausties kā mirušā izģērbšana, zārka apgāšana, tā apliešana ar samazgām.⁴⁴ Pēc autores domām, šie zinātnieka izteiktie piemēri ir pamatoti, taču tās nav visbiežāk sastopamās līķi apgānošās darbības, kā piemēram - dedzināšana vai sadalīšana.

Jāatzīmē, ka „kā līķi apgānoša netiek atzīta tā ekshumācija un citas tamlīdzīgas darbības ar līķi, kas notiek likuma ietvaros sabiedrībai derīgu mērķu labā”⁴⁵.

Kriminālistikas un operatīvās darbības terminoloģijas skaidrojošajā vārdnīcā līķa apgānīšana skaidrota kā jebkuras manipulācijas ar līķi, lai gūtu seksuālo baudu vai izrādītu savu necieņu pret mirušo.⁴⁶

---

³⁹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 3. Sevišķā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2007, 204.lpp.

⁴⁰ Par grozījumiem un papildinājumiem LR Augstākās tiesas Plēnuma 1992.gada 24.februāra lēmumā Nr.1”Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām”. LR Augstākās tiesas Plēnuma 1996.gada 27.decembra lēmums Nr.10: Latvijas Vēstnesis, 1997. 12.februāris, Nr. 44/45.

⁴¹ Liholaja V. Noziedzīgi nodarījumi pret personu. Rīga: LU, 1998, 14.lpp.

⁴² Birznieks J. Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: „Miltineo”, 2008, 206.lpp.

⁴³ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 3. Sevišķā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2007, 204.lpp.

⁴⁴ Здравомыслов Б.В. Уголовное право Российской Федерации :особенная часть. Москва: Юрист, 1996, с. 296. – 297.

⁴⁵ Гаухман Л.Д. и др. Уголовное право: часть общая, часть особенная: учебник. Москва: Юриспруденция, 1999, с. 608.

Lai noskaidrotu jēdziena „līķa apgānīšana” saturu, būtiski ir aplūkot tiesu praksi – kādas darbības tiesa ir atzinusi par līķi apgānošām.

Vidzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija 1998.gadā lietā Nr. 33/02⁴⁷ atzina A.L. par vainīgu vairākos noziedzīgos nodarījumos, tai skaitā arī par Latvijas kriminālkodeksa⁴⁸ (Latvijas KK) 99.panta 6. un 10.punktā paredzēto noziegumu, kas atbilst šobrīd spēkā esošā KL 177.panta 4. un 5.punktam – slepkavība, kas izdarīta ar sevišķu cietsirdību, kā arī pēc tās izdarīta līķa apgānīšana. A.L. cietušo, 1981.gadā dzimušo nepilngadīgo meiteni O.B. žņaudza ar apģērba gabalu, līdz iestājās viņas nāve no mehāniskas asfikcijas – kakla orgānu saspieduma ar cilpu. Pēc tam, kad A.L. bija pārliecinājies par O.B. nāvi, viņš ievadīja cietušās dzimumorgānos pīlādža zaru. Tiesa šo darbību atzina par līķi apgānošu.

Tāpat Vidzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija 1998.gada nogalē lietā Nr. K – 91/10⁴⁹ atzina S.Ņ. par vainīgu vairākos noziedzīgos nodarījumos, tai skaitā arī par slepkavību, pēc kuras izdarīta līķa apgānīšana. Vispirms S.Ņ. cietušo L.K. žņaudza ar rokām, kā rezultātā iestājās viņas nāve no mehāniskas asfikcijas pie kakla orgānu saspiešanas ar rokām. Pēc tam apsūdzētais S.Ņ. iespēra mirušajai ar kāju pa seju un ar līdzpaņemto nazi nogrieza auss gliemežnīcu, kuru ielika kabatā un vēlāk izmantoja kā līdzekli, lai savai sievai pierādītu, ka cietušo patiešām ir nogalinājis. Kā redzams tiesa atzinusi speršanu līķim pa seju un auss gliemežnīcas nogriešanu par līķi apgānošām darbībām.

Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesu kolēģija krimināllietā Nr. K04 – 525⁵⁰ pie atbildības saskaņā ar KL 117.panta 5.punkta sauca V.J. un B.T., kuri pēc cietušās personas E.Ķ. noslepkavošanas ietina tās līķi segā, aiznesa līdz dzelzceļa posmam Torņkalns – Zasulauks un uzlika uz sliedēm. Aptuveni pēc stundas mirušās personas ķermenim pārbrauca vilciens, atdalot galvu no pārējā ķermeņa. Savukārt apsūdzēto A.I., kurš bija tikai pieaicināts līķa apgānīšanai, bet slepkavībā nepiedalījās, sauca pie atbildības saskaņā ar KL 228.panta otro daļu, jo apgānīšana notika personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās.

---

⁴⁶ Kriminālistikas un operatīvās darbības. Latviešu, angļu, vācu un krievu terminoloģijas skaidrojošā vārdnīca. Sast. Autoru grupa prof. Dr.habil.iur. A.Kavaliņa vadībā. Rīga: LPA, 2007, 161.lpp.

⁴⁷ Vidzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesu kolēģijas 1998.gada 20.februāra spriedums lietā Nr. K - 33/02.

⁴⁸ Latvijas Kriminālkodekss. Sagatavojis Dr.iur. A. Niedre. Rīga: Pilnīgi atklāti, 1994.

⁴⁹ Vidzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesu kolēģijas 1998.gada 13.novembra spriedums lietā Nr. K – 91/10.

⁵⁰ Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesu kolēģijas 2003.gada spriedums lietā K04 – 525.

Rīgas apgabaltiesas Kriminālietu tiesas kolēģija 2004.gadā izskatīja lietu Nr. K 04 – 362/04 - 15⁵¹ par A.Č. apsūdzību saskaņā ar KL 117.panta 4. un 5. punktu. A.Č., būdams reibuma stāvoklī, strīda karstumā cietušo paziņu A.R. nogalināja. Personas nāve iestājās no vairākkārtējiem sitieniem ar metāla lampu pa galvu. Tad apsūdzētais, izrādot necieņu pret nogalināto, nodzēsa uz viņa sejas cigareti un pēc tam ar nazi uzšķērda mirušā vēderu, un izņēma iekšējos orgānus. Tad ar rokas zāģi nozāģēja A.Ž. ārējos dzimumorgānus un galvu. Turklāt šī liķa apgānīšana notika nepilngadīgas personas klātbūtnē, kura vēlāk tiesā liecināja, ka pēc galvas nozāģēšanas apsūdzētais izteicis frāzi - „būs labs pelnu trauks”, bet iekšējo orgānu izņemšanas laikā, ka tagad viņš „pasniegšot anatomijas stundas” nepilngadīgajai personai. Tiesa secināja, ka šīs darbības pilnībā atbilst liķa apgānīšanas raksturam, par to liecina arī izteiktās frāzes. A.Č. tika piespriesta brīvības atņemšana uz 15 gadiem slēgtā cietumā, mantas konfiskācija un policijas kontrole uz diviem gadiem. A.Č. nebija apmierināts ar piespriesto sodu un noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju un iesniedza apelācijas sūdzību, tajā norādot, ka liķi sadalījis nolūkā to noslēpt. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Kriminālietu tiesu palāta ar 2005.gada 1.novembra lēmumu⁵² noraidīja A.Č. apelācijas sūdzību un atzina, ka dzimumorgānu nogriešanu un cigaretes nodzēšanu uz noslepkavotā sejas nevar atzīt par izdarītu nolūkā slēpt liķi. Tā ir ņirgāšanās par cietušo pēc viņa nāves.

Autore pilnībā piekrīt gan apgabaltiesas, gan Augstākās tiesas secinājumiem šajā lietā. Ir skaidri redzams, ka A.Č. liķa apgānīšanu izdarījis ar nolūku – atklāti ņirgāties par liķi vien sava prieka pēc. Par to liecina arī frāzes, ko tiesājamais atļāvies izteikt apgānīšanas laikā. Šādas darbības vērtējamas kā pilnīgi amorālas un nekādi neliecina, ka būtu veiktas ar nolūku paslēpt liķi, bet gan klaji ņirgāties par to citas personas klātbūtnē.

Līdzīgi Rīgas apgabaltiesas Kriminālietu tiesu kolēģija lietā Nr. K 04 – 420 – 05/5⁵³ par liķi apgānošām darbībām atzina tā sadalīšanu ar zāģa un cirvja palīdzību.

Rīgas apgabaltiesas Kriminālietu tiesas kolēģija ar 2007.gada 17.aprīļa spriedumu⁵⁴ atzina I.Z. un J.K. par vainīgiem 117.panta 5.punktā paredzētajā noziegumā (J.K. par tā organizēšanu, uzkūdišanu un atbalstīšanu). Tiesa konstatēja, ka J.K.

---

⁵¹ Rīgas apgabaltiesas Kriminālietu tiesu kolēģijas 2004.gada 10.marta spriedums lietā Nr. K04 – 362/04 – 15.

⁵² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Kriminālietu tiesu palātas 2005.gada 1.novembra lēmums lietā Nr. PAK – 35.

⁵³ Rīgas apgabaltiesas Kriminālietu tiesu kolēģijas 2005.gada 13.maija spriedums lietā Nr. K04 – 420 – 05/5.

⁵⁴ Rīgas apgabaltiesas Kriminālietu tiesas kolēģijas 2007.gada 17.aprīļa spriedums lietā Nr. K04 – 237 – 07/8.

organizējusi bijušā vīra J.T. slepkavību un uzskūdjusi to izdarīt I.Z., kurš to arī izdarīja, cērtot ar cirvi kakla rajonā cietušajam. Nolūkā apgānīt līķi un slēpt noziedzīgā nodarījuma pēdas abi tiesājamie aizvilka cietušā līķi līdz atkritumu bedrei, apbēra to ar atkritumiem un aizdedzināja.

Kā redzams, šajā lietā tiesa par līķi apgānošu darbību atzina tā aizdedzināšanu.

Viens no jaunākajiem pieejamajiem spriedumiem, kurā persona notiesāta saskaņā ar KL 117.panta 5.punktu, ir Zemgales apgabaltiesas spriedums⁵⁵. Apsūdzētais A.R. 2006.gada 9.decembrī noslepkavoja līdz tam nepazīstamo A.V. un pēc tam izdarīja arī cietušā līķa apgānīšanu. Lietas apstākļi bija sekojoši – A.R., būdams alkohola reibumā, atgriezās savā dzīves vietā, kur dzīvoja kopā ar Ņ.K., un ieraudzīja piedzērušos un atkailinātām ķermeņa daļām gultā guļam cietušo A.V. un savu draudzeni Ņ.K. Greizsirdības vadīts apsūdzētais nogalināja A.V., sperot tam ar apautu kāju vairākus desmitus reižu pa ķermeni un seju. Pēc līķa aizvilkšanas uz tuvējo šķūnīti A.R. devās atpakaļ uz dzīves vietu, paņēma galda nazi, uzvilka gumijas cimdus un atgriezās šķūnī. Ar līdzpaņemto galda nazi apsūdzētais nogrieza nogalinātā līķim ārējos dzimumorgānus, kurus pēc tam izmeta turpat šķūnī. Kā norāda tiesa – šo darbību rezultātā A.R. apgānīja un izķēmoja A.V. līķi.

Kā redzams, Zemgales apgabaltiesa šajā lietā par līķi apgānošām darbībām atzinusi – dzimumorgānu nogriešanu.

Pats jaunākais šā pētījumā nozīmīgais lēmums pieņemts 2009.gada 24.aprīlī – lietā Nr. K04 – 140 – 09/23⁵⁶. Ar šo lēmumu atzīts, ka apsūdzētā V.D., izdarījusi KL 117.panta 5.punktā paredzētā noziedzīgā nodarījuma atbalstīšanu. V.D. 2007.gada novembrī, kriminālprocesā precīzi nenoskaidrotā dienā, kopā ar personu, pret kuru taisīts notiesājošs, taču spēkā nestājies spriedums citā kriminālprocesā (cita persona), un cietušo A.N. atradās viņam piederošā dzīvoklī. Starp cietušo un citu personu V.D. klātbūtnē izraisījās kautiņš, kā rezultātā cietušajam tika nodarīti smagi miesas bojājumi. Cita persona un V.D. pieļāva, ka ir iestājusies A.N. nāve, jo viņš nekustīgi gulēja uz grīdas. Pēc precīzi nenoskaidrota laika cita persona un V.D. nolēma it kā noslepkavoto aizvest uz dārza kooperatīvu „VEF Baloži”. Cietušais tika ievietots ceļojumu somā – V.D. uzsēdās somai, bet cita persona ar spēku aizvilka rāvējslēdzēju. Kad cietušais bija nogādāts dārza mājiņas teritorijā, cita persona V.D. klātbūtnē to aizdedzināja, neizmantojot benzīnu. Kriminālprocesā noskaidrots, ka šajā brīdī cietušais vēl bijis dzīvs – viņa nāve iestājusies

⁵⁵ Zemgales apgabaltiesas 2007.gada 8.augusta spriedums lietā Nr. 1120007806.

⁵⁶ Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesu kolēģijas 2009.gada 24.aprīļa lēmums lietā Nr. K04 – 140 - 09/23.

apdegumu rezultātā. Abas personas konstatēja, ka līķis nav sadedzis, bet gan tikai apdedzis, tad cita persona kā norāda tiesa – nolūkā noslēpt slepkavības pēdas un lai līķi nevarētu atpazīt – ar cirvi nocirta A.N. galvu – tādā veidā apgānot cietušā ķermeni. Turpinot savas noziedzīgās darbības, kas vērstas uz līķa apgānīšanu, cita persona ietina A.N. līķi aizkarā un ievietoja turpat esošajā mucā, bet nogriezto galvu ietina celofāna maisā un vēlāk izmeta atkritumu konteinerā.

Redzams, ka šajā lietā tiesa atzinusi, ka līķa apgānīšana izpaudusies kā tā galvas nogriešana un dedzināšana.

Analizējot līķa apgānīšanas objektīvo pusi, secināms, ka tā var izpausties daudz plašāk, nekā Augstākās tiesas sniegtajā skaidrojumā.

Kā trešā sastāva pazīme analizējama noziedzīgā nodarījuma **subjekts**. Šajā gadījumā tas ir vispārīgais nozieguma subjekts – fiziska persona, pieskaitāma, kura uz noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdi sasniegusi 14 gadu vecumu.

Ja KL 228.panta trešajā daļā norādītā priekšmetu nolaupīšana izpaudusies kā to piesavināšanās, tad nozieguma subjekts ir persona, kurai šie priekšmeti ir bijuši uzticēti vai kuras pārziņā tie atradušies.⁵⁷

Un, visbeidzot, kā ceturtā tiek analizēta noziedzīgā nodarījuma – līķa apgānīšanas - **subjektīvā puse**.

„Noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse norāda uz vainīgā psihisko attieksmi pret nodarījumu (darbību vai bezdarbību), ja tas ir formāls noziedzīga nodarījuma sastāvs, un tā izraisītajām kaitīgajām sekām un cēloņsakarību starp tām, ja tas ir materiāls noziedzīga nodarījuma sastāvs, kā arī pret likumā norādītajiem kvalificējošiem vai mīkstinošiem apstākļiem”⁵⁸, tā ir kā saistība starp izdarīto nodarījumu un pašas personas apziņu.

Līķa apgānīšanas motivācija galvenokārt saistās ar vēlmi izņirgāties par mirušā ķermeni vai arī ar mērķi slēpt iepriekš izdarīto slepkavību, taču tā nodarījuma kvalifikāciju neietekmē. Tas, ka likumdevējs neizvirza kādas prasības par personas psihisko attieksmi pret šādu aktu, ļauj prezumēt, ka ikviena saprātīga būtne, kura spēj

---

⁵⁷ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 522.lpp.

⁵⁸ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 53.lpp.

apzināties savu rīcību un to vadīt, saprot, ka ar savu rīcību pārkāpj vispārpieņemtās normas un vēlas tā rīkoties.⁵⁹

Šo noziedzīgo nodarījumu var izdarīt tikai ar tiešu nodomu, kas nozīmē, ka vainīgais apzinās, ka ar savām darbībām apgāna apbedītu vai neapbedītu līķi, un, iespējams, pat vēlas tādā veidā atriebties aizgājējam, piesmiet tā ķermeni, ciniski pārkāpjot vispārpieņemtus uzskatus un morāles normas par attieksmi pret miruša cilvēka ķermeni.⁶⁰

Ja līķis apgānīts aiz mantkārīgām tieksmēm, kā tas noteikts KL 228.panta trešajā daļā, tad pret līķa apgānīšanu iespējams arī netiešs nodoms. Vainīgais, vēloties nolaupīt kapā esošus priekšmetus, apzināti pieļauj, ka tādējādi tiek apgānīts līķis, vai arī ir pret to vienaldzīgs.⁶¹

Neviennozīmīgi vērtētas tiesu praksē tiek situācijas, kad persona pēc slepkavības līķi apgāna ar nolūku slēpt pastrādāto noziegumu.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments 2004.gada 30.martā pieņēma lēmumu lietā Nr. SKK – 173⁶², kurā atrodama būtiska atziņa – **atbildība saskaņā ar KL 117.panta 5.punktu par līķa apgānīšanu iestājas neatkarīgi no vainīgās personas nolūka, tai veicot minētās darbības.**

Lietas būtība bija sekojoša – 2000.gada 29.februārī A.S. un P.J. ieradās cietušā A.S. dzīvoklī. Personu nolūks bija izdarīt A.S. slepkavību, lai iegūtu viņa dzīvokli un nolaupītu tajā esošās mantas. Apsūdzētie, lai realizētu savu nolūku, nožņaudza cietušo ar šalli. Pārliecinājušies par A.S. nāvi, viņi to ielika vannā. Personas atgriezās dzīvoklī 2000.gada 2.martā. Ar turpat atrastu metāla zāģīti apsūdzētie veica līķa sadalīšanu, tādējādi to apgānot, tad salika mirušā ķermeņa daļas čemodānā un kastēs, ar kurām devās uz tuvējo kapsētu un līķi apraka.

Apsūdzētie par pirmās instances tiesas spriedumu iesniedza apelācijas sūdzību, norādot, ka viņu nolūks nebija apgānīt līķi, bet gan slēpt nodarījuma pēdas. Apelācijas instances tiesa atcēla pirmās instances tiesas spriedumu daļā par atbildību saskaņā ar KL

---

⁵⁹ Liholaja V. Komentāri par Latvijas tiesu praksi krimināllietās. 2.grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 20.lpp.

⁶⁰ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 139.lpp.

⁶¹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 3. Sevišķā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2007, 205.lpp.

⁶² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2004.gada 30.marta lēmums lietā Nr. SKK – 173. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmumi. 2004. Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2005, 188. – 196.lpp.

117.panta 5.punktu, norādot, ka apsūdzība par līķa apgānīšanu neesot pierādīta, jo faktiski apsūdzēto nodoms, sadalot līķi, nav bijis to apgānīt, bet gan slēpt izdarīto slepkavību.

Par šo apelācijas instances tiesas spriedumu kasācijas protestu iesniedza prokurore, kura uzskatīja, ka tiesa nepareizi piemērojusi likuma normas, izslēdzot no apsūdzības KL 117.panta 5.punktu, jo neatkarīgi no tā, ka līķa sadalīšana notikusi dažas dienas pēc slepkavības, apsūdzēto darbības jākvalificē kā slepkavība, pēc kuras izdarīta līķa apgānīšana.

Krimināllietu departaments atzina par pamatotu prokurores kasācijas protestu, jo apelācijas instance bez pamata atzinusi, ka apsūdzētie pēc A.S. slepkavības neesot apgānījuši līķi. Tika norādīts, ka **tiesu praksē līķa sadalīšana vienmēr tiek atzīta kā līķa apgānīšana, un neatkarīgi no tā, kādā nolūkā šāda darbība izdarīta, tā kvalificējama atbilstoši KL 117.panta 5.punktam.** Tātad secināms, ka situācijā, kad līķis tiek apgānīts, lai slēptu slepkavības faktu, mainās nodarījuma motivācija – „lai arī šādā situācijā vainīgais tāpat apzinās savas rīcības prettiesisko raksturu, nodoma gribas moments var būt atšķirīgs, apzināti pieļaujot, ka tādējādi notiek ne tikai, piemēram, izdarītās slepkavības slēpšana, bet arī līķa apgānīšana”⁶³.

Autoresprāt, runājot par slepkavības, pēc kuras izdarīta līķa apgānīšana, kvalifikāciju, pieminēšanas vērts ir kāds būtisks apstāklis. Proti – „slepkavība, kas izdarīta apstākļos, kas paredzēti vairākos KL 117.panta punktos, jākvalificē pēc visām šajos punktos paredzētajām pazīmēm”⁶⁴.

Ja līķis tiek sadalīts, sadedzināts, izķēmits līdz nepazīšanai nolūkā slēpt iepriekš izdarīto noziegumu, nodarījums kvalificējams saskaņā ar KL 117.panta 5. un 8.punktu.⁶⁵ 117.panta 8.punkts paredz atbildību par slepkavību, kas izdarīta nolūkā slēpt citu noziedzīgu nodarījumu vai atvieglot tā izdarīšanu. Tātad, ja, piemēram, persona izdara zādzību kādas citas personas klātbūtnē un tad, nolūkā noslēpt šo noziegumu, aculiecinieku nogalina un līķi sadedzina, lai noslēptu slepkavības faktu, tad šī slepkavība jākvalificē gan saskaņā ar KL 117.panta 5.punktu, gan arī šā paša panta 8.punktu.

---

⁶³ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 139.lpp.

⁶⁴ Par krimināllikuma piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām. LR Augstākās tiesas Plēnuma 1992.gada 24.februāra lēmums Nr.1: LR Augstākās tiesas Plēnuma lēmumu krājums. Rīga:[B. v.], 2002, 26.lpp.

⁶⁵ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 3. Sevišķā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2007, 196.lpp.

Tā 2000.gada lietā Nr. PAK - 32⁶⁶ tiesa divu personu nodarījumu kvalificēja kā slepkavību nolūkā slēpt citu noziedzīgu nodarījumu, izdarot liķa apgānīšanu. Lietas būtība bija sekojoša – divas personas iebruka cietušā mājā – nolūkā to aplaupīt. Apsūdzētie nolaupīja divus elektriskos zāģus. Tad, lai slēptu izdarīto laupīšanu, viņi cietušo nodūra. Tad pa māju izlaistīja benzīnu, ar to aplejot arī liķi, un aizdedzināja māju.

---

⁶⁶ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 200.lpp.

3. Ārvalstu regulējums mirušas personas ķermeņa aizsardzībā

Jānorāda, ka šajā nodaļā un šajā pētījumā tiks salīdzināti tikai krimināltiesiskie aizgājēja ķermeņa aizsardzības regulējuma aspekti, jo, to pierāda arī Latvijā spēkā esošā regulējuma analīze, šo institūtu pamatā un visplašāk regulē tieši krimināltiesības.

3.1. Igaunijā un Lietuvā spēkā esošais regulējums

Visupirms autore aplūko Lietuvā un Igaunijā spēkā esošo regulējumu, jo šīs ir Latvijas kaimiņvalstis. Tām ir vislīdzīgākie „likteņi” mūsu valstij, tikai „pagājušā gadsimta pēdējā desmitgadē visās trijās Baltijas valstīs – Igaunijā, Latvijā un Lietuvā tika veikts intensīvs darbs jaunu krimināllikumu izstrādāšanā”⁶⁷. Tā Igaunijas Sodu kodekss⁶⁸ (Igaunijas SK) stājies spēkā aptuveni trīs gadus vēlāk nekā mūsu valsts KL⁶⁹ – 2002.gada 1.septembrī, savukārt Lietuvas Republikas kriminālkodekss⁷⁰ (Lietuvas KK) nedaudz vēlāk - 2003.gada 1.janvārī.

Visos trijos krimināllikumos kriminalizēta liķa, KL un Lietuvas KK – arī kapa un KL – apbedījuma urnas apgānīšana (...).⁷¹

Igaunijas SK 9.nodaļā, kas nosaukta – *Vainojami nodarījumi pret personu* – visi noziegumi pret mirušu personu apkopoti vienā nodalījumā – *Vainojami nodarījumi pret mirušajiem*. Nodalījums sastāv no trīs pantiem, kuros paredzēta atbildība par liķa apgānīšanu, mirušā piemiņas zaimošanu un pārstādīšanas materiāla nelikumīgu izņemšanu no liķa. Pētījuma ietvaros nozīmīgākais no šiem trīs pantiem ir tieši 148.pants – liķa apgānīšana:

„Par cilvēka liķa sadalīšanu, tā atstāšanu bez apbedīšanas, citādu vispārpieņemtām tradīcijām neatbilstošu apiešanos ar to vai liķa zādzību – soda ar naudas summas piedziņu vai ar ieslodzījumu cietumā uz laiku līdz vienam gadam.”

Pēc Igaunijā pastāvošās noziedzīgu nodarījumu klasifikācijas un saskaņā ar SK 3.panta trešo daļu šis ir otrās pakāpes noziegums, jo kā sods ir paredzēts ieslodzījums cietumā uz laiku līdz pieciem gadiem un naudas summas piedziņa.

⁶⁷ Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 6.lpp.

⁶⁸ Sodu kodekss. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 355.-469.lpp.

⁶⁹ Krimināllikums ir spēkā kopš 1999.gada 1.aprīļa.

⁷⁰ Lietuvas Republikas kriminālkodekss. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 243.-352.lpp.

⁷¹ Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 149.lpp.

Līdzīgi kā Igaunijas SK, arī Lietuvas KK ir izveidota atsevišķa XLV nodaļa ar nosaukumu *Noziegumi un kriminālpārkāpumi pret mirušo piemiņu*. Tāpat tajā arī ir apkopoti trīs panti. Tie paredz atbildību par mirušā pīšļu apgānīšanu, kapa apgānīšanu un ņirgāšanos par mirušo piemiņu. Miruša cilvēka ķermeņa aizsardzību regulē pirmais no šiem pantiem – 311.pants – mirušā pīšļu apgānīšana:

„1.Tas, kurš nelikumīgi paņēmis mirušā pīšļus vai to daļu, vai ņirgājies par mirušā pīšļiem, vai izdarījis to apgānīšanu,

sodāms ar publiskiem darbiem vai ar brīvības ierobežošanu, vai ar arestu, vai ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem.

2.Tas, kurš nelikumīgi atracis kapu un izdarījis ņirgāšanos par mirušā pīšļiem vai paņēmis tur atrodošās lietas,

sodāms ar arestu vai ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem.”

Pēc Lietuvā spēkā esošās noziedzīgo nodarījumu klasifikācijas un saskaņā ar Lietuvas KK 11.panta trešo daļu šis nodarījums atzīstams par neliela smaguma noziegumu, jo paredzētais brīvības atņemšanas sods abās panta daļās nepārsniedz trīs gadus. Tātad arī šajā kaimiņvalstī sods par noziegumu, kas līdzīgs (taču ne identisks) KL 228.pantā paredzētajai atbildībai par kapa un līķa apgānīšanu, ir „maigāks”.

Lai gan, kā paskaidrots jau iepriekš, šā pētījuma ietvaros netiks sīkāk analizēta mirušās personas ķermeņa aizsardzība pret nelikumīgu audu un orgānu izņemšanu, autoresprāt, norādīšanas vērts ir Lietuvas KK ietvertais 129.panta otrās daļas 12.punkts – kas paredz atbildību par slepkavību nolūkā iegūt kādu cietušā orgānu vai audus transplantācijai. Kas ir īpatnēji, jo arī šis punkts aizsargā mirušā ķermeni, taču nav ietverts speciāli tam Lietuvas KK paredzētajā XLV nodaļā, bet gan nodaļā ar nosaukumu *Noziegumi pret cilvēka dzīvību*. Taču šis jautājums varētu būt atsevišķa pētījuma objekts.

Salīdzinot visu trīs Baltijas valstu krimināltiesisko regulējumu, iezīmējas būtiskas atšķirības starp tiem.

Pirmkārt, runājot par līķa apgānīšanu, „Igaunijas un Lietuvas likumdevējs attiecīgajos pantos veidojis aprakstošu dispozīciju, norādot uz darbībām, kā šāda apgānīšana izpaužas”⁷².

Attiecīgi Igaunijas SK - līķa sadalīšana, tā atstāšana bez apbedīšanas, citāda vispārpieņemtām tradīcijām neatbilstoša apiešanās ar to vai līķa zādzība. Lietuvas KK apgānīšana skaidrota kā nelikumīga mirušā pīšļu vai to daļu paņemšana, vai ņirgāšanās

---

⁷² Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 149.lpp.

par mirušā pīšļiem, vai to apgānīšana. Kā arī 311.panta otrajā daļā paredzētā kapa atrakšana un ņirgāšanās par mirušā pīšļiem vai tur esošo lietu paņemšana. Savukārt KL 228.pantā pateikts vien, ka sodāma ir kapa, apbedījuma urnas, apbedīta un neapbedīta līķa apgānīšana.

Otrkārt, atšķirībā no kaimiņvalstu krimināllikumiem „KL 228.panta otrajā daļā kā kvalificējoša pazīme minēta atkārtoti izdarīta kapa vai līķa apgānīšana un šo darbību izdarīšana personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās, bet panta trešajā daļā noteikta bargāka atbildība par kapa vai līķa apgānīšanu, ja tas saistīts ar pieminekļa, apbedījuma urnas vai citu uz kapa vai kapā, vai pie apbedījuma urnas esošu priekšmetu nolaupīšanu”⁷³.

Treškārt, KL nav paredzēta atsevišķa nodaļa mirušā aizsardzībai. KL 228.pants atrodams XX nodaļā – *Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību*. Turpretim Igaunijas SK 9.nodaļā *Vainojami nodarījumi pret personu* izveidots speciāls nodaļjums – *Vainojami nodarījumi pret mirušajiem*. Tāpat arī Lietuvas KK atrodama atsevišķa XLV nodaļa ar nosaukumu *Noziegumi un kriminālpārkāpumi pret mirušo piemiņu*.

Ceturtkārt, tā kā Lietuvas KK, Igaunijas SK un Latvijas KL „Sevišķās daļas sistēma ir visai līdzīga, un tā ir veidota, ievērojot grupas objekta pazīmes un apvienojot atsevišķās nodaļās noziedzīgus nodarījumus, kas apdraud tādas pašas vai viena veida intereses”⁷⁴, autore salīdzina arī intereses, ko visi trīs regulējumi aizsargā. Tā KL 228.pants aizsargā vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību, Igaunijas SK 148.pants – tieši mirušo personu un Lietuvas KK 311.pants – mirušā piemiņu.

Piektkārt, vienīgi KL 228.pants paredz atbildību arī par apbedījuma urnas apgānīšanu – gadījumos, kad mirušais ir ticis kremēts.

Sestkārt, Lietuvas KK ar mirušā pīšļu apgānīšanu saprot arī lietu paņemšanu no atrakta kapa, savukārt KL ar to tiek saprasta kapa apgānīšana. Savdabīgi, ka Igaunijas SK par šo jautājumu vispār „nerunā”, iespējams, ka ar lietu paņemšanu no kapa – jāsaprot 148.pantā – *Līķa apgānīšana - norādītā citāda vispārpieņemtām tradīcijām neatbilstoša apiešanās ar līķi vai līķa zādzība*. Interesanti, autoresprāt, ir arī tas, ka gan Igaunijas SK, gan Lietuvas KK ar līķa apgānīšanu saprot arī pašu pīšļu zādzību.

---

⁷³ Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 149.lpp.

⁷⁴ Turpat - 99.lpp.

Septītkārt, Igaunijas SK ar liķa apgānīšanu saprot arī tā atstāšanu bez apbedīšanas.

3.2. Spānijas regulējums mirušas personas ķermeņa aizsardzības jomā

Spānijas kriminālkodekss⁷⁵ (KK) stājies spēkā 1996.gada 24.maijā, kas ir aptuveni trīs gadus agrāk nekā Latvijā KL. Tā kā „tajā precīzu juridisku ietēru radušas daudzas mūsdienīgas humānisma un demokrātijas tendences krimināltiesību attīstībā, kuru padziļināta izpēte var bagātināt kā krimināltiesību normu pilnveidošanas procesu, tā arī to praktisko piemērošanu”⁷⁶, tad būtu noderīgi noskaidrot, kāds ir šajā KK atrodamais regulējums miruša cilvēka ķermeņa aizsardzības jomā.

Šā pētījuma ietvaros svarīgākais krimināltiesiskais regulējums atrodams Spānijas KK divdesmit pirmajā daļā ar šķietami miruša cilvēka ķermeņa aizsardzībai pilnīgi neatbilstošu nosaukumu – *Noziegumi pret konstitūciju*. Kā norāda profesore Valentija Liholaja - „ņemot vērā Spānijas valsts iekārtas īpatnības, ar likumu aizsargātās intereses daudzos gadījumos atšķiras no Krimināllikumā minētajām”⁷⁷. Spānija ir konstitucionāla monarhija ar mantojumā nododamu troni un divpalātu parlamentu jeb Cortes.⁷⁸ Divdesmit pirmā daļa savukārt sīkāk dalās nodaļās un apakšnodaļās. Ceturtajā nodaļā, kas nosaukta - *Par noziegumiem, kas saistīti ar pamattiesību un publisko brīvību realizēšanu un sociālo darbu izpildīšanas pienākumu*, otrajā apakšnodaļā ar nosaukumu *Par noziegumiem pret apziņas brīvību, reliģiskajām jūtām un cieņu pret mirušajiem* atrodams 526.pants, kurā teikts:

„*Tas, kurš, pienācīgā kārtā necienot mirušo piemiņu, apgāna kapu vai kapa velvi, liķi vai pīšļus vai ar nolūku smagi apvainot izjauc, sabojā vai kaitē apbedījuma urnām, memoriālām būvēm kapos vai kapu plāksnēm, sodāms ar arestu uz laiku no divpadsmit līdz divdesmit četrām brīvdienām un ar naudas sodu trīs līdz sešu mēnešu darbalgu apmērā.*”

Saskaņā ar Spānijas KK noziedzīgo nodarījumu klasifikāciju un KK 13.pantu šis noziedzīgais nodarījums ir mazāk smags noziegums, jo par to paredzēts mazāk bargs sods – aresta laiks nepārsniedz divdesmit četras brīvdienas, kā to nosaka KK 33.panta trešā daļa.

⁷⁵ Spānijas kriminālkodekss (Izvilks). Liholaja V. Kriminālatbildība Spānijā un Latvijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2002, 85.-175.lpp.

⁷⁶ Liholaja V. Kriminālatbildība Spānijā un Latvijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2002, 3.lpp.

⁷⁷ Turpat - 70.lpp.

⁷⁸ Member States of the EU – Spain.

http://europa.eu/abc/european_countries/eu_members/spain/index_en.htm (aplūkots 2010.gada 29.martā)

Salīdzinot KL un Spānijas KK atrodamo regulējumu mirušas personas ķermeņa aizsardzības jomā, iezīmējas pāris interesanti aspekti.

Pirmkārt, KL šis regulējums aizsargā vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību, Spānijas KK divdesmit pirmās daļas ietvaros tiek aizsargāta konstitūcija, taču tajā ietilpstošās ceturtais nodaļas otrās apakšnodaļas ietvaros uzsvars likt tieši uz apziņas brīvības, reliģisko jūtu un cieņas pret mirušo aizsardzību. Tātad KL un Spānijas KK atrodamais līdzīgais regulējums faktiski aizsargā dažādas intereses.

Otrkārt, interesanti un savdabīgi, pēc autores domām, ir tas, ka Spānijas KK 526.pantā atsevišķi tiek runāts gan par līķa, gan par pīšļu aizsardzību. Jāatgādina, ka KL pieminēts tikai mirušā līķis.

Treškārt, Spānijas KK, nosakot atbildību par necieņu pret mirušo un tā ķermeni, uzsvars tiek likts tieši uz *pienācīgu necieņu pret mirušo*. Tātad regulējumā, sīkāk neiedziļinoties, dota atsauce uz vispārpieņemtām morāles normām par cieņu pret mirušo. Jānorāda, ka arī Igaunijas SK runā par *vispārpieņemtām tradīcijām neatbilstošu apiešanos ar līķi*.

3.3. Austrijā, Šveicē un Vācijā spēkā esošais regulējums

Kā norāda profesors Uldis Krastiņš - iepazīšanās ar Vācijas Federatīvās Republikas, Austrijas un Šveices krimināllikumiem un to salīdzinājums var noderēt KL turpmākas pilnveidošanas procesā.⁷⁹

Austrijas kriminālkodekss⁸⁰ (Austrijas KK) ir spēkā esošs kopš 1975.gada 1.janvāra. Miruša cilvēka ķermeņa aizsardzība tajā regulēta 8.sadaļas – *Noziedzīgi nodarījumi pret reliģisko mieru un mirušo piemiņu* – 190.paragrā, kas nosaukts – *Kapa apgānīšana*:

„(1) Ikviens, kurš paņem no personas, kura ir tiesīga ar to rīkoties, līķi vai līķa daļas vai mirušā pelnus, vai aizved tos no apbedīšanas vai izvadīšanas vietas, kā arī ikviens, kurš turpmāk ņirgājas par līķi vai apgāna līķi, mirušā pelnus, apbedījuma vai izvadīšanas vietas vai memoriālās kapsētas, sodāms ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz sešiem mēnešiem vai ar naudas sodu līdz 360 dienas likmēm.

(2) Ikviens, kurš nolaupa rotājumus no apbedījuma vietas, izvadīšanas vietas vai memoriālās kapsētas, sodāms ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim mēnešiem vai ar naudas sodu līdz 180 dienas likmēm.”

⁷⁹ Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 9.lpp.

⁸⁰ Austrijas kriminālkodekss. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 240.-336.lpp.

Saskaņā ar Austrijas KK 17.pagrāfā norādīto noziedzīgu nodarījumu klasifikāciju abās 190.pagrāfa daļās aprakstītie nodarījumi ir kriminālpārkāpumi, jo sankcijā paredzētais sods neparedz brīvības atņemšanu uz laiku, ilgāku par trīs gadiem.

Šveices kriminālkodekss⁸¹ - spēkā kopš 1942.gada 1.janvāra. Tā 12.sadaļas – *Noziegumi un kriminālpārkāpumi pret sabiedrisko mieru* – 262.pants paredz atbildību par apbedījuma vietu apgānīšanu:

„1. Kurš rupjā veidā apgāna mirušā kapu,

kurš ar ļaunu nolūku traucē apbedīšanas ceremoniju vai apbedīšanu vai ņirgājas par to,

kurš piesmej līķi vai ar ļaunu nolūku apgāna to, sodāms ar ieslodzījumu cietumā vai ar naudas sodu.

2. Kurš pret tiesīgas personas gribu paņem līķi vai līķa daļu, vai mirušā pelnus, sodāms ar ieslodzījumu cietumā vai ar naudas sodu.”

262.panta abās daļās paredzētie noziedzīgie nodarījumi, kā to nosaka Šveices KK 9.pants, ir kriminālpārkāpumi, jo tie sodāmi ar cietumu kā smagāko soda veidu.

Vācijas Federatīvās Republikas kriminālkodekss⁸² (Vācijas KK) stājies spēkā 1998.gada 13.novembrī⁸³. Satura ziņā vistuvāk mūsu valsts KL ir tieši šis kriminālkodekss.⁸⁴

Vācijas KK 11.sadaļas – *Sodāmi nodarījumi, kas aizskar ticību un pasaules uzskatus* – 168.pagrāfs nosaka atbildību par kapa apgānīšanu:

„(1) Kurš nelikumīgi izņem no tiesīga valdījuma miruša cilvēka ķermeni vai tā daļu, mirušu augli, tā daļu vai miruša cilvēka pelnus vai veic pār to aizskarošas nepiedienīgas darbības, sodāms ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar naudas sodu.

(2) Tāpat sodāms tas, kurš iznīcina vai sabojā katafalku, apbedījuma vietu vai sabiedrisko aizlūgšanas vietu, vai tas, kurš izdara tur aizvainojošas nepiedienīgas darbības.

(3) Mēģinājums ir sodāms.”

---

⁸¹ Šveices kriminālkodekss. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 339.- 430.lpp.

⁸² Vācijas Federatīvās Republikas kriminālkodekss. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 433.-573.lpp.

⁸³ Criminal Code of Germany.

<http://www.iuscomp.org/gla/> (aplūkots 2010.gada 3.aprīlī)

⁸⁴ Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 11.lpp.

Saskaņā ar Vācijas KK 12.pagrāfu – 168.pagrāfā aprakstītie noziedzīgie nodarījumi ir noziegumi, jo kā sods ir paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, kas ir ilgāks par vienu gadu.

Salīdzinot aprakstītos trīs kriminālkodeksus ar KL, pamanāmas vairākas atšķirības mirušas personas ķermeņa aizsardzības jomā.

Pirmkārt, ņemot vērā, ka visu analizējamo kriminālkodeksu, tāpat kā KL, „Sevišķās daļas, kas nosaka konkrētu noziedzīgu nodarījumu sastāvu un sodu par tiem, veidotas, ievērojot grupas objekta pazīmes”⁸⁵, pēc nodaļu, sadaļu nosaukumiem, kurās ietverti panti, paragrāfi par miruša cilvēka ķermeņa aizsardzību, varam salīdzināt, kādu interesi katrs no šiem regulējumiem aizsargā. Austrijas KK tiek aizsargāta mirušā piemiņa. Savukārt Šveices un Vācijas KK, līdzīgi kā KL, tiek aizsargāta sabiedriskā miera interese.

Otrkārt, interesanti, pēc autores domām, ir tas, ka visi trīs šo ārvalstu kriminālkodeksi pantu, paragrāfu nosaukumos runā tikai par kapa un apbedījuma vietas apgānīšanu. Turpretī KL 228.panta nosaukumā minēta gan liķa, gan kapa apgānīšana. Protams, jānorāda, ka visu salīdzināmo kriminālkodeksu norādītajos pantos, neskatoties uz nosaukumu, ir ietverta arī liķa apgānīšana.

Treškārt, gan Austrijas, gan Šveices, gan Vācijas KK paredz arī mirušas personas pelnu aizsardzību. KL 228.pants gan paredz atbildību tikai par liķa vai apbedījuma urnas apgānīšanu.

Ceturtkārt, savdabīgi, ka visi trīs aprakstītie ārvalstu kriminālkodeksi, sīkāk aprakstot mirušas personas ķermeņa aizsardzību, lieto tādus terminu kā ķermeņa, tā daļas un pelnu izņemšana no tiesīga valdījuma, to zādzība. Tāpat interesanti, autoresprāt, ka Austrijas un Šveices KK ņirgāšanās par liķi un tā piesmiešana nav tas pats, kas mirušās personas ķermeņa apgānīšana, jo šīs darbības pantos atdalītas ar saikli „vai”. Savukārt Vācijas KK lietoti tikai termini – aizskarošas un nepiedienīgas darbības.

3.4. Regulējums Beļģijā, Dānijā un Nīderlandē

Pirms aplūkot šo ārvalstu regulējumu mirušas personas ķermeņa aizsardzības jomā, jānorāda tur pastāvošā īpatnība krimināltiesību jomā - visās trīs valstīs atšķirībā no

---

⁸⁵ Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 100.lpp.

Latvijas kriminālkodeksi nav vienīgie krimināltiesību avoti, un ir spēkā citi tiesību akti, kuros reglamentēta atbildība par atsevišķiem noziedzīgiem nodarījumiem.⁸⁶

Beļģijas kriminālkodekss⁸⁷ (Beļģijas KK) stājies spēkā 1867.gadā.

Šā kriminālkodeksa trešās nodaļas – *Iznīcināšana, sabojāšana, kaitējums* – trešā apakšnodaļas, kas saucas *Par kapu, pieminekļu, mākslas priekšmetu, uzrakstu un dokumentu iznīcināšanu*, 526.panta 1.punkts nosaka:

„Ar ieslodzījumu cietumā uz laiku no astoņām dienām līdz vienam gadam vai ar naudas sodu no divdesmit sešiem frankiem līdz piecsimt frankiem sodāms tas, kurš iznīcinās, nogāzīs, izķēmos vai sabojās:

1) kapa vietas, piemiņas zīmes vai kapakmeņus.”

Tātad Beļģijas KK paredz atbildību tikai par pašas kapa vietas, piemiņas zīmju un kapakmeņu iznīcināšanu, nogāšanu, izķēmošanu, sabojāšanu. Arī citos pantos nekas nav teikts par līķa aizsardzību. Vienīgi devītajā nodaļā – *Par dažiem citiem pārkāpumiem pret sabiedrisko kārtību* – atrodama pirmā apakšnodaļa, ar nosaukumu - *Par likumu par apbedīšanu pārkāpšanu*. Konkrētāk tieši 315.pants:

„Ar ieslodzījumu cietumā uz laiku no astoņām dienām līdz diviem mēnešiem vai ar naudas sodu no divdesmit sešiem frankiem līdz trīssimt frankiem sodāmi:

1) tie, kuri bez publiskas amatpersonas iepriekšējas atļaujas veic vai liek veikt apbedīšanu;

2) tie, kuri jebkādā iespējamā veidā pārkāpj likumus un reglamentus, kas attiecas uz kapu vietām un steidzamu apbedīšanu.”

Lai gan nav skaidri pateikts, ka šis pants regulētu miruša cilvēka ķermeņa aizsardzību, tomēr varam izsecināt, ka līķis tiek aizsargāts no nelikumīgas apbedīšanas un citiem ar apbedīšanu saistītiem pārkāpumiem. Tas ir kā garants, ka cilvēks tiks apglabāts pienācīgā, tiesiskā kārtā.

Pēc Beļģijas KK 1.pantā noteiktās noziedzīgo nodarījumu klasifikācijas – šis nodarījums ir klasificējams kā noziegums, jo likums par to paredz reālu kriminālsodu.

Nākamās ārvalsts - Dānijas kriminālkodekss⁸⁸ (Dānijas KK) spēkā ir kopš 1933.gada 1.janvāra.

---

⁸⁶ Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvijas, Beļģija, Dānija, Nīderlande. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2008, 57.lpp.

⁸⁷ Beļģijas kriminālkodekss. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvijas, Beļģija, Dānija, Nīderlande. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2008, 151.-274.lpp.

⁸⁸ Dānijas kriminālkodekss. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvijas, Beļģija, Dānija, Nīderlande. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2008, 277.-346.lpp.

Miruša cilvēka ķermeņa aizsardzību tajā regulē piecpadsmitās nodaļas – *Noziegumi pret sabiedrisko kārtību* – 139.parakrāfa pirmā daļa:

„(1) Ikvienu personu, kura pārkāpj kapsētu svētumu vai vainojama nepieklājīgā rīcībā ar līķiem, sodāma ar naudas sodu vai ar parasto apcietinājumu, vai ar ieslodzījumu cietumā uz jebkuru laiku, kas nepārsniedz sešus mēnešus.”

Tā kā „atbilstoši Dānijas KK visi šajā likumā paredzētie sodāmie nodarījumi ir noziegumi”⁸⁹, tad arī šis ir noziegums – bez sīkāka iedalījuma.

Nīderlandes kriminālkodeksā⁹⁰ (Nīderlandes KK) šim pētījumam nozīmīgākie četri panti atrodami piektajā sadaļā, kas nosaukta – *Noziegumi pret sabiedrisko kārtību*:

„148.pants.

Persona, kura tīši traucē vai liek šķēršļus iekļūšanai kapsētā vai krematorijā vai mirušā ķermeņa pārvešanai uz kapsētu vai krematoriju, sodāma ar ieslodzījumu cietumā uz laiku, ne ilgāku par vienu mēnesi, vai ar otrās kategorijas naudas sodu.

149.pants.

Persona, kura tīši apgāna kapu vai kura tīši un nelikumīgi iznīcina vai nodara kaitējumu jebkādam kapsētā uzstādītam piemineklim, sodāma ar ieslodzījumu cietumā uz laiku, ne ilgāku par vienu gadu, vai ar trešās kategorijas naudas sodu.

150.pants.

Persona, kura tīši un nelikumīgi atrok vai izņem ārā mirušā ķermeni vai pārviotu vai pārved izrakto vai ārā izņemto ķermeni, sodāma ar ieslodzījumu cietumā uz laiku, ne ilgāku par vienu gadu, vai ar trešās kategorijas naudas sodu.

151.pants.

Persona, kura aprok, sadedzina, iznīcina, slēpj, nolaupa mirušā ķermeni vai sekmē tā pazušānu ar mērķi traucēt fakta vai nāves, vai miruša augļa piedzimšanas cēloņa noskaidrošanai, sodāma ar ieslodzījumu cietumā uz laiku, ne ilgāku par četriem gadiem, vai ar ceturtais kategorijas naudas sodu.”

Nīderlandes kriminālkodeksā nodarījumi netiek klasificēti – šajā likumā vienādā nozīmē tiek runāts par kriminālpārkāpumiem (krimināli sodāmiem tiesībpārkāpumiem) un noziegumiem.⁹¹

---

⁸⁹ Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvijas, Beļģija, Dānija, Nīderlande. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2008, 13.lpp.

⁹⁰ Nīderlandes kriminālkodekss. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvijas, Beļģija, Dānija, Nīderlande. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2008, 349.-493.lpp.

⁹¹ Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvijas, Beļģija, Dānija, Nīderlande. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2008, 13.lpp.

Kā jau iepriekš aplūkotajos ārvalstu krimināltiesiskajos regulējumos mirušas personas aizsardzības jomā, tā arī Beļģijas, Dānijas un Nīderlandes kriminālkodeksos ir pamanāmas atšķirības no mūsu valsts KL spēkā esošā regulējuma, arī to padziļinātāka izpēte varētu noderēt KL pilnveidošanai.

Pirmkārt, jānorāda, ka gan mūsu valsts KL, gan salīdzināmo ārvalstu krimināllikumu Sevišķās daļas sistēmas veidotas, apvienojot nodaļās, sadaļās noziedzīgus nodarījumus, kas apdraud tādas pašas vai viena veida intereses.⁹² Tas ļauj salīdzināt, kādas intereses katrs no regulējumiem aplūkotajos pantos, paragrāfos aizsargā. Dānijas KK 139.pārgrāfs aizsargā sabiedrisko mieru un drošību. Savukārt Nīderlandes KK piektajā sadaļā atrodami panti gluži tāpat kā KL 228.pants aizsargā sabiedrisko kārtību. Jāatzīmē, ka interesanta situācija manāma aplūkotajā Beļģijas KK, kas faktiski neregulē mirušas personas ķermeņa aizsardzību, bet gan aizsardzību pret kapu iznīcināšanu un apbedīšanas noteikumu pārkāpšanu. Tomēr, pēc autores domām, praktiski Beļģijas likumdevējs, paredzot atbildību par apbedīšanas un citu ar kapa vietām saistītu noteikumu pārkāpšanu, aizsargājis arī mirušās personas ķermeni no prettiesiskas tā apbedīšanas.

Otrkārt, ja KL sīkāk nav paskaidrots, kā saprast jēdzienu līķa apgānīšana, tad Dānijas un jo īpaši Nīderlandes KK ir atrodams, tieši kādas darbības ar līķi ir krimināli sodāmas. Attiecīgi Dānijas KK tās ir nepieklājīgas darbības ar līķi, bet Nīderlandes KK – kapa atrakšana, mirušā ķermeņa izņemšana, aprakšana (nepienācīga apbedīšana), sadedzināšana, iznīcināšana, slēpšana, nolaupīšana, tā pazušanas sekmēšana, lai slēptu kādu informāciju.

Treškārt, neviens no salīdzināmo valstu kriminālkodeksiem tieši to tekstā neparedz atbildību par priekšmetu nolaupīšanu no mirušās personas vai tās apbedījuma vietas. Jāatgādina, ka KL 228.panta trešā daļa šādu atbildību paredz. Tāpat arī, atšķirībā no KL, nevienā no trīs aplūkotajām valstīm netiek aizsargāta apbedījuma urna.

Ceturtkārt, lai gan KL to neparedz, tomēr, salīdzinot ar jau iepriekšējās apakšnodaļās pētīto regulējumu mirušas personas ķermeņa aizsardzības jomā, ne Beļģijas, ne Dānijas un arī ne Nīderlandes KK neaizsargā mirušā pelnus.

---

⁹² Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvijas, Beļģija, Dānija, Nīderlande. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2008, 57.lpp.

4. Ieteikumi KL pilnveidošanai

Visupirms autore vērs uzmanību uz to, ka nevienas no pētījumā iepriekš aplūkotojām valstīm regulējums mirušas personas aizsardzības jomā neaprobežojas tikai ar atbildības paredzēšanu par liķa apgānīšana, kā tas ir mūsu valsts KL.

Tāpat autore vēlas atgādināt, ka Latvijas Republikas Augstākā tiesa terminu „liķa apgānīšana” skaidrojusi kā „ņirgāšanos par liķi, tā izķēmošanu, sadedzināšanu, kanibālismu un citas darbības”⁹³. Sīkāk netiek paskaidrots, kādas tieši darbības būtu jāsaprot ar skaidrojumā pieminētajām citām darbībām.

Analizējot Latvijā spēkā esošo krimināltiesisko regulējumu mirušas personas aizsardzības jomā un salīdzinot to ar ārvalstu normatīviem šajā jomā, jau iezīmētas vairākas būtiskas atšķirības starp tiem. Pēc autore domām, ir vairāki noderīgi aspekti, ko būtu vērts iekļaut KL tā pilnveidošanas gaitā. Turpmākajās apakšnodaļās autore centīsies pamatot šādu izmaiņu un papildinājumu nepieciešamību.

4.1. Līķa apgānīšanas paplašinātā izpratne KL 228.pantā

Gan KL 117.panta 5.punkts, gan KL 228.pants kriminalizējis šķietami identiskas darbības – liķa apgānīšanu. Ar atšķirību, ka KL 117.panta 5.punkta subjekts var būt tikai persona, kas apgānīto ir nogalinājusi. Taču, pētot jēdzienu „liķa apgānīšana” padziļināti, secināma nedaudz absurda situācija, ka KL 228.pantā paredzētā liķa apgānīšana piepildāma ar plašāku saturu nekā KL 117.panta 5.punktā norādītā.

KL 228.panta ietvaros liķa apgānīšana var izpausties arī kā „kapa atrakšana, lai ņirgātos par liķi, liķa pārvietošana no kapa uz citu vietu”⁹⁴, kas nav savienojams ar KL 117.panta 5.punktā paredzēto liķa apgānīšanu pēc slepkavības.

Tas pats konstatējams arī ārvalstu regulējumos mirušas personas aizsardzības jomā, kas aprakstīti iepriekšējā nodaļā – tie ir daudz plašāki nekā mūsu KL 117.panta 5.punktā iespējamā liķa apgānīšana. Apkopojot ārvalstu regulējumu, jāsecina, ka mirušas personas ķermeņa aizsardzības jomā (nodarījumos, kuru subjekts nav persona, kura izdarījusi slepkavību) paredzēta atbildība arī par tādām darbībām kā liķa zādzība (Igaunijas SK), nelikumīga mirušā pīšļu vai to daļu paņemšana (Lietuvas KK), liķa vai liķa daļas, vai mirušā pelnu paņemšana, to aizvešana no apbedīšanas vai izvadīšanas vietas (Austrijas KK), liķa vai liķa daļas paņemšana pret tiesīgās personas gribu (Šveices

⁹³ Par grozījumiem un papildinājumiem LR Augstākās tiesas Plēnuma 1992.gada 24.februāra lēmumā Nr.1 ”Par krimināllikumam piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām”. LR Augstākās tiesas Plēnuma 1996.gada 27.decembra lēmums Nr.10: Latvijas Vēstnesis, 1997. 12.februāris, Nr. 44/45.

⁹⁴ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 3. Sevišķā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2007, 204.lpp.

KK), miruša cilvēka ķermeņa, tā daļas, mirušā pelnu vai miruša augļa izņemšana no tiesīga valdījuma (Vācijas KK), līķa nolaupīšana, slēpšana, tā pazušanas sekmēšana (Nīderlandes KK).

Secināms, ka KL 228.panta pirmajai daļai nevajadzētu aprobežoties tikai ar atbildības paredzēšana par līķa apgānīšanu, jo tas varētu radīt pārpratumus un iespējams pat novest pie nepareizas kvalifikācijas, ja šīs normas piemērotāji vilks paralēles ar KL 117.panta 5.punktā noteikto jēdzienu. Autore uzskata, ka KL 228.panta pirmā daļa attiecībā uz mirušas personas ķermeņa aizsardzību būtu papildināma ar to darbību uzskaitījumu, kas neietilpst līķa apgānīšanā, kas var tikt izdarīta pēc slepkavības.

4.2. Jēdziena līķa apgānīšana pilnīgāka skaidrojuma nepieciešamība

Tā kā mūsu valsts KL nedz 117.panta 5.punkts, nedz 228.pants neparedz šā jēdziena „līķa apgānīšana” pilnīgu skaidrojumu, tad, pētot tiesu praksi par lietām, kurās persona saukta pie atbildības par līķa apgānīšanu, un judikatūrā atrodamos šā jēdziena skaidrojumus, autore ir veikusi apkopojumu, kādas darbības šis termins sevī ietver pēc tiesas un krimināltiesību zinātnieku viedokļiem.

Pirmkārt, ar līķa apgānīšanu jāsaprot tā sadalīšana, kas var izpausties gan kā atsevišķu orgānu, piemēram, dzimumorgānu nogriešana, auss gliemežnīcas nogriešana, gan visa ķermeņa sadalīšana.

Otrkārt, šo jēdzienu aptver arī līķa izķēmošana, piemēram, nodzēšot uz mirušā ķermeņa cigareti, to graizot un citādi izķēmojot tā izskatu.

Treškārt, līķa apgānīšana var izpausties arī kā ņirgāšanās par to. Kā piemēram – ievadot mirušā atverēs dažādus priekšmetus, līķa spārdīšana, līķa izģērbšana.

Ceturtkārt, kā nekrofilijas akts, ar to saprotot „dzimumdziņas novirzi, kas izpaužas seksuālas baudas gūšanā no dzimumakta ar miruša cilvēka līķi”⁹⁵.

Piektkārt, kā mirušās personas orgānu vai audu izņemšana.

Sestkārt, kā mirušā novietošana vietā, kur tas tiks sadalīts vai citādi izķēmots, piemēram, noliekot uz dzelzceļa sliedēm.

Septītkārt, kā līķa sadedzināšana vai citāda tā iznīcināšana, piemēram, skābju iedarbības rezultātā.

Astotkārt, kā kanibālisms, kas juridisko terminu vārdnīcā skaidrots kā „savas sugas indivīdu ēšana; cilvēku ēšana, kas izplatīta pirmatnējo tautu vidū”⁹⁶.

⁹⁵ Kriminālistikas un operatīvās darbības. Latviešu, angļu, vācu un krievu terminoloģijas skaidrojošā vārdnīca. Sast. Autoru grupa prof. Dr.habil.iur. A.Kavaliņa vadībā. Rīga: LPA, 2007, 161.lpp.

⁹⁶ Birznieks J. Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: „Miltineo”, 2008, 161.lpp.

Devītkārt, kā kapa atrakšana, lai ņirgātos par līķi.

Desmitkārt, līķa apgānīšana KL 228.panta ietvaros var izpausties arī kā kapa atrakšana ar nolūku ņirgāties par līķi vai tā pārvietošana no kapa uz citu vietu.

Kā redzams, līķa apgānīšanas saturs ir daudz plašāks, nekā Latvijas Republikas Augstākās Tiesas plēnuma skaidrotais. Tādēļ vērtējams būtu apstākļi par to, vai jebkura persona, tai skaitā arī jebkurš jurists, izlasot KL 117.panta 5.punktu vai KL 228.pantu, jēdzienu spēs piepildīt ar tik plašu saturu, kā apkopojumā to izdarījusi darba autore. Visticamāk, ka nē.

4.3. Atbildības paredzēšana par mirušā neapbedīšanu

Kā tas izriet no līķa apgānīšanas sastāva analīzes – nedz KL 117.panta 5.punktā, nedz KL 228.pantā ar līķa apgānīšanu netiek saprasta tā neapbedīšana.

Pētījuma gaitā autore nonāca pie secinājuma, ka mūsu KL neregulē situāciju, kas var izveidoties, ja tuvinieki vai kādas citas personas, kas aprūpējušas aizgājēju, konstatējot personas nāves faktu, par to neziņo attiecīgām iestādēm un neveic līķa pienācīgu apbedīšanu. Šāda situācija varētu izveidoties valstī esošās grūtās ekonomiskās situācijas iespaidā, jo, neziņojot par cilvēka nāvi, iespējams, tuvinieki vai citas personas joprojām varētu saņemt aizgājēja pensiju vai pabalstus, kas kopā var veidot salīdzinoši ievērojamu summu.

Autore izslēdz iespēju, ka šādā situācijā varētu runāt par līķa apgānīšanu, jo faktiski personas, kas neziņo par mirušā nāvi, ir vienaldzīgas arī pret mirušā ķermeni. Tas netiek ne sadedzināts, ne izķēmits, nenotiek arī ņirgāšanās par līķi.

Pētot ārvalstu regulējumu, redzams, ka šāda atbildība ir paredzēta Igaunijas SK un, pēc autores domām, pilnīgi pamatoti. Ja reiz KL 228.pants aizsargā sabiedrisko kārtību, tad noteikti arī mirušo apbedīšana ir sabiedrības interesēs. Tā ir vispārpieņemta morāles norma, ka, izrādot cieņu pret aizgājējiem, tie tiek pienācīgi izvadīti pēdējā gaitā.

Līdzīgu regulējumu paredz arī iepriekš aprakstītais Nīderlandes KK 151.pants, nosakot, ka sodāma ir arī mirušā slēpšana, sadedzināšana, aprakšana, iznīcināšana vai nolaupīšana, kas darīta ar mērķi traucēt fakta konstatēšanai.

Pēc autores domām, atbildība par mirušā neapbedīšanu ir jāparedz Latvijas krimināltiesiskajā regulējumā. KL 228.panta pirmās daļas dispozīcija būtu jāpapildina ar vārdiem „vai neapbedīšanu”:

„(1) Par kapa, apbedījuma urnas, apbedīta vai neapbedīta līķa apgānīšanu vai neapbedīšanu —

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz simt minimālajām mēnešalgām.”

Analizējams būtu jautājums arī par situācijām, kad mirušās personas ķermenis tiek izmests atkritumos. Nereti ikdienā masu saziņas līdzekļos atspoguļota informācija par miskastēs un citās līdzīgās vietās atrastiem jaundzimušo zīdaiņu līķiem.⁹⁷

Uzzinot par šādiem gadījumiem, rodas jautājums – kāpēc vecāki vai citas personas, kas šādi izrīkojas ar jaundzimušajiem, netiek sauktas pie atbildības arī par bērna neapbedīšanu. Kāpēc atbildība ir paredzēta tikai par nogalināšanu, bet ne par līķa izmešanu miskastē vai citās sabiedrības mazāk apmeklētās vietās. Taču, autoresprāt, šis jautājums varētu būt atsevišķa zinātniska pētījuma objekts.

4.4. Mirušā pīšļu un pelnu krimināltiesiskā aizsardzība

Attiecībā uz mirušās personas ķermeņa aizsardzību pašlaik KL garantē tikai neapbedīta vai apbedīta līķa drošību. KL 228.panta pirmajā daļā pieminēta arī apbedījuma urna, nesniedzot sīkāku skaidrojumu, vai ar to būtu jāsaprot arī mirušā pelni, kas turklāt ne vienmēr var atrasties urnā.

Autore, veicot ārvalstu regulējuma mirušās personas aizsardzības jomā analīzi, nonākusi pie secinājuma, ka daļa aplūkoto regulējumu aizsargā arī mirušā pelnus (Austrija, Šveice, Vācija), daļā valstu paredzēta arī pīšļu aizsardzība (Lietuva, Spānija).

Mirušo kremēšana pasaulē pazīstama jau aptuveni 20 000 gadu, ko apliecina arheologu izrakumi Austrālijā.⁹⁸ Mūsdienas šis process ieņem arvien lielāku lomu – „tā ir augstākas civilizācijas pazīme”⁹⁹, jo tas dod iespēju, vai nu daļu mirušā viņa tuviniekiem vienmēr turēt sev blakus, vai arī šos pelnus izkaisīt tur, kur to būtu vēlēties aizgājējs. No praktiskā viedokļa skatoties, protams, šie pelni ir tas pats mirušā ķermenis, taču tiesiskā jomā šajā gadījumā apgānīšanas attiecināšana uz pelniem nav viennozīmīga. Pelnus nav iespējams izķēmot, sadedzināt, atstāt bez apbedīšanas un tamlīdzīgi.

Latviešu valodas vārdnīcā sniegts vārda „pīšļi” skaidrojums – „sīkas atliekas no kā satrunējuša, mirstīgās atliekas cilvēkam pēc nāves”¹⁰⁰. Lai gan vairākās aplūkotajās

---

⁹⁷ Pats jaunākais gadījums atspoguļots 2010.gada 9.aprīlī.

Plašāk sk: <http://www.delfi.lv/news/national/criminal/liepaja-atrod-zidaina-liki.d?id=31141069> (aplūkots 2010.gada 18.aprīlī)

Tāpat arī vēl tik neseno 2007.gadā.

Plašāk sk: <http://www.apollo.lv/portal/news/articles/113447> (aplūkots 2010.gada 15.aprīlī)

⁹⁸ Cremation.

<http://en.wikipedia.org/wiki/Cremation#History> (aplūkots 2010.gada 5. aprīlī)

⁹⁹ Rubenis A. Cilvēks mītiskajā pasaules ainā. Rīga: „Zvaigzne ABC”, 1994, 80.lpp.

¹⁰⁰ Bāliņa R., Ēdelmane I., Grase I. u.c. Latviešu valodas vārdnīca. Rīga: „Izdevniecība Avots”, 2006, 857.lpp.

ārvalstīs paredzēta arī mirušā pīšļu aizsardzība, autore uzskata šāda institūta aizsardzības paredzēšanu KL par nevajadzīgu, jo faktiski tās ir tās pašas mirstīgās nekremēta ķermeņa atliekas – gan līķis, gan pīšļi. Attiecīgi līķa aizsardzību KL ir paredzējis.

Apkopojot izvirzītos argumentus, autore nonāk pie secinājuma, ka KL 228.pantā ir jāparedz mirušā pelnu aizsardzība, bet nav nepieciešams to attiecināt uz aizgājēja pīšļiem.

4.5. Atbildības paredzēšana par līķa vai pelnu nolaupīšanu

Atbildība par mirušā atlieku nolaupīšanu jeb izņemšanu no tiesīga valdījuma ir paredzēta lielākajā daļā pētījumā aplūkoto ārvalstu (Igaunijā, Lietuvā, Austrijā, Šveicē, Vācijā, Nīderlandē).

Lai vispār varētu runāt par līķa un pelnu nolaupīšanas kriminalizēšanu, vispirms ir jānoskaidro, no kuru personu tiesiskā valdījuma to vispār ir iespējams izņemt, jeb kā aizsardzībā līķis līdz apbedīšanai atrodas.

Likuma „Par miruša cilvēka ķermeņa aizsardzību un cilvēka audu un orgānu izmantošanu medicīnā”¹⁰¹ 17.pants nosaka, ka miruša cilvēka ķermeņa aizsardzība ir valsts funkcija. Pētījumā jau pieminēto MK noteikumu Nr.215 „Kārtība, kādā veicama smadzeņu un bioloģiskās nāves fakta konstatēšana un miruša cilvēka ķermeņa nodošana apbedīšanai” 15.punkts un tā apakšpunkti nosaka, ka atsevišķos gadījumos, piemēram, ja persona mirusi neatliekamās medicīniskās palīdzības transportlīdzeklī un mirušajam nav vardarbīgas nāves pazīmju, tad līķis nogādājams „Patoģijas centra” morgā. Tātad secināms, ka šajā laikā mirušās personas ķermenis atrodas valsts tiesiskajā valdījumā.

Savukārt šo pašu noteikumu 18.punktā teikts, ka no morga mirušā ķermenis tiek nodots piederīgajiem vai viņu pilnvarotām personām apbedīšanai vai kremēšanai. Tātad šajā brīdī par tiesīgajiem valdītājiem kļūst mirušā tuvinieki vai to pilnvarotās personas. Taču, ja mirušajam nav piederīgo, šo noteikumu 19.punkts paredz, ka līķis nododams pašvaldībai pēc aizgājēja pēdējās dzīvesvietas vai nāves fakta iestāšanās vietas. Pašvaldībai jāveic apbedīšana vai kremēšana triju dienu laikā. Tātad šajā gadījumā mirušā ķermenis būs pašvaldības valdījumā.

Bieži cilvēki mirst tieši slimnīcās, kur to ķermeņi sākotnēji tiek uzglabāti tam speciāli paredzētās telpās un pēc tam pārvietoti uz morgu. Šādā situācijā tiesīgie valdītāji attiecīgi būs slimnīca un morgs.

---

¹⁰¹ Par miruša cilvēka ķermeņa aizsardzību un cilvēka audu un orgānu izmantošanu medicīnā. LR likums: *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs*, 1993. 14.janvāris, nr.1.

Tāpat arī iespējamās situācijas, kad persona mirst savā dzīvesvietā. Tā kā nav noteikts, ka mirušā ķermenim obligāti jāatrodas morgā, tuvinieki var to atstāt arī mājās – līdz apbedīšanai vai kremēšanai. Tātad liķis atrodas tuvinieku valdījumā.

Mirušā cilvēka ķermeņa nolaupīšanai varētu būt visdažādākie motīvi, piemēram, lai iegūtu tā orgānus vai audus, vai arī lai iegūtu tā apģērbu, dārglietas.

Autore uzskata, ka KL 228.pantā jāparedz atbildība arī par mirušās personas mirstīgo atlieku nolaupīšanu.

Kopsavilkums

Pētījuma rezultātā aizstāvēšanai tiek izvirzīti šādi secinājumi un priekšlikumi:

1. Pētījuma gaitā apstiprinājās izvirzītā tēze – miruša cilvēka ķermeņa aizsardzība mūsu KL patiešām ir nepilnīgi regulēta. Tam kā apliecinājums ir arī, analizējot ārvalstu krimināltiesisko regulējumu šajā jomā, konstatētais, ka citās Eiropas valstīs šis institūts ir regulēts daudz plašāk.
2. Veidojot darbību, ar kurām var tikt veikta līķa apgānīšana, apkopojumu, autore secina, ka, tā kā to loks ir ļoti plašs, nav nepieciešams visas šīs darbības aprakstīt KL attiecīgajos pantos. Atbalstāma ir pašreiz esošā situācija, kurā tiesību piemērotāji vadās pēc Augstākās tiesas sniegtā jēdziena skaidrojuma, taču šis skaidrojums nu jau ir novecojis un nepilnīgs, tādēļ būtu nepieciešams to uzlabot.
3. Analizējot tiesu praksi un tiesību zinātnieku pausto, secināms, ka atbildība par līķa apgānīšanu iestājas neatkarīgi no vainīgās personas nolūka, tai veicot minētās darbības. Tātad nav svarīgi, vai tas noticis nolūkā slēpt kādu citu noziegumu, vai arī šīs darbības būtu saistītas ar mantas nolaupīšanu – tāpat nodarījums tiks kvalificēts kā līķa apgānīšana.
4. Pašlaik KL netiek paredzēta atbildība par mirušā neapbedīšanu, taču, pētot ārvalstu praksi, autore nonākusi pie secinājuma, ka šāda bezdarbība būtu jākriminalizē, jo, vadoties no vēstures avotiem un vispārpieņemtajām normām – katrs mirušais ir pelnījis tikt apbedīts. Tas nepieciešams arī sabiedriskās kārtības nodrošināšanai, jo mirušā neapbedīšana būtu pretēja mūsdienu sabiedrības morālei.
5. Pēc autores domām, nepamatoti KL neaizsargā kremēta cilvēka pelnus. Šāda aizsardzība ir paredzēta lielā daļā aplūkoto ārvalstu. Ja reiz KL aizsargā līķi, tad nav saprotams, kāpēc tas neaizsargā arī mirušā pelnus, jo arī tās ir mirstīgās atliekas – tikai kremētā veidā.
6. Autore secinājusi, ka KL nepamatoti netiek paredzēta arī atbildība par mirstīgo atlieku nolaupīšanu. Šāda darbība ir kriminalizēta lielākajā daļā aprakstīto ārvalstu.

Pētījuma gaitā konstatēts, ka mirušā atliekas atsevišķos laika posmos un situācijās var atrasties gan tuvinieku, gan ārstniecības vietas, gan morga, gan pašvaldības tiesiskā valdījumā, nav pieļaujams atstāt nesodītu aizgājēja ķermeņa izņemšanu no šā tiesiskā valdījuma, jo tā ir rupja sabiedrībā vispārpieņemto normu pārkāpšana.

7. Pētījuma rezultātā autore pamanījusi kādu būtisku atšķirību starp KL 117.panta 5.punktā un KL 228.pantā aprakstīto liķa apgānīšanu - KL 117.panta 5.punktā tās saturs ir šaurāks nekā KL 228.pantā noteiktais. Tas skaidrojams tādējādi, ka 228.panta ietvaros liķa apgānīšana var izpausties arī kā kapa atrakšana, lai ņirgātos par liķi vai to pārvietotu uz citu vietu, acīmredzami šādas darbības nav iedomājamas, ja liķa apgānīšanu izdara persona, kas aizgājēju nogalinājusi. Tādēļ būtu nepieciešams KL 228.panta pirmās daļas dispozīcijā papildus liķa apgānīšanai norādīt arī iepriekš aprakstītās pārējās darbības, jo tādējādi tiktu atrisināta šī problēma un šajos abos pantos iekļautā liķa apgānīšana tiktu saprasta identiski.

Ņemot vērā augstāk izteiktos secinājumus un priekšlikumus, autore piedāvā:

Veikt šādus grozījumus Krimināllikumā:

KL 117.panta 5.punktu atstāt negrozītu, taču KL 228.panta pirmo daļu izteikt šādā redakcijā:

„Par kapa, apbedījuma urnas, mirušā pelnu, apbedīta vai neapbedīta liķa apgānīšanu, nolaupīšanu, mirušā neapbedīšanu, kapa atrakšanu, lai ņirgātos par liķi, vai tā pārvietošanu no apbedījuma vietas uz citu vietu —

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz simt minimālajām mēnešalgām.”

Anotācija

Šajā pētījumā aplūkota mirušās personas ķermeņa tiesiskā aizsardzība. Katrs aizgājējs ir pelnījis pienācīgu apbedīšanu, kā arī nav pieļaujama ņirgāšanās pār tā līķi. Necieņa pret mirušo ķermeņiem ir amorāla vispārpieņemto normu neievērošana, kā rezultātā tiek rupji pārkāpta sabiedriskā kārtība un, kas ir ne mazāk svarīgi, var arī radīt morālas ciešanas aizgājēju tuviniekiem, tādēļ atbildība par to ir paredzēta Latvijas krimināltiesiskajā regulējumā.

Darba gaitā pierādīta hipotēze – mirušās personas ķermeņa aizsardzība Krimināllikumā nav pietiekami regulēta. Pētījums balstīts uz ārvalstīs spēkā esošā regulējuma aplūkošanas, tiesu prakses analīzes, kā arī uz dažādu tiesību zinātnieku viedokļu salīdzinājuma.

Visupirms analizēti tādi jēdzieni kā „miris cilvēks” un „līķa apgānīšana”. Kā rezultātā secināts, ka tie ir daudz plašāki nekā sākotnēji varētu šķist. Tāpat apskatīts, kā laika gaitā izveidojušās vispārpieņemtas morāles normas par cieņu pret mirušajiem, kā Latvijā ieviesta kriminālatbildība par līķu apgānīšanu un šī regulējuma vēsturiskā attīstība. Veikts Latvijā spēkā esošā regulējuma salīdzinājums ar ārvalstīs noteikto, kas pierādījis, ka KL mirušās personas aizsardzības jomā ir šaurāks par aplūkoto valstu kriminālkodeksiem.

Darba gaitā autore secinājusi, ka pašlaik Latvijā tiesību piemērotāji, vadās pēc novecojuša un nepilnīga jēdziena „līķa apgānīšana” satura atspoguļojuma. Pētījuma rezultātā izveidots pilnīgāks, mūsdienu tiesiskajai situācijai atbilstošs skaidrojums. Tāpat arī autore izvirza priekšlikumus Krimināllikuma pilnveidošanai, pirmkārt, noteikt atbildību par mirušā neapbedīšanu, otrkārt, paredzēt kremēta cilvēka pelnu aizsardzību, treškārt, kriminalizēt mirstīgo atlieku nolaupīšanu. Ņemot vērā priekšlikumus un secinājumus, autore piedāvā arī veikt konkrētus grozījumus Krimināllikumā.

Annotation

Dead persons body protection is an object of this research. Each deceased needs to be interned in an adequate manner, also there cannot be formed situation in which other persons desecrates of dead ones corpses. Disrespect against the bodies of deads is an amoral unnotice of the generally accepted norms, as in the result the public order is rough crossed and, what is not less important, can also create moral suffers to deceaseds family and the nearest friends, therefore responsibility for those actions is provided in the Criminal Code of Latvia.

Hypothesis of this research – dead persons body legal protection is not regulated completely – has approved. This research is based on foreign countries regulations review, practice of courts analyses and also on a comparison of Criminal law scientists points of view.

Firstly, such concepts as a “dead person” and “desecration of a dead body” are analyzed. As in a result an author drawn conclusion, that they are more complicated as it primary seems. There are also disclosed how in the course of time generally accepted moral norms about respecting deceaseds has developed, how criminal liability for desecration of dead body has been enforced. Also an author compares regulation in the Criminal Law of Latvia with regulation in foreign countries and it proved, that in the Latvia legal protection of dead persons body is narrower than it is in those other countries.

In a result of research an author draws a conclusion, that now in the Latvia law appliers are mostly using terms “desecration of a dead body” out – dated and uncompleted interpretation. That is why an author formed completer and the modern legal situation conformable explanation. Also it is suggested to improve the Criminal Code of Latvia. First of all, to determine responsibility for dead persons unfuneral and theft of it remains, secondly, to foresee legal defence of cremated corpse. Taking into account suggestions and conclusions, an author offers to execute changes in the Criminal Code of Latvia.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS, JURIDISKO AKTU UN TIESU PRAKSES SARAKSTS

Literatūra

1. Bāliņa R., Ēdelmane I., Grase I. u.c. Latviešu valodas vārdnīca. Rīga: „Izdevniecība Avots”, 2006.
2. Birznieks J. Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: „Miltineo”, 2008.
3. Dunsdorfs E., Spekke A. Latvijas vēsture 1500 – 1600. Stokholma: „Daugava”, 1964.
4. Frajs P.S. Pasaules vēsture. Rīga: Zvaigzne ABC, 1994.
5. Gencs Z. Mantošana. Zinātniski praktiskais komentārs. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002.
6. Krastiņš U. Mācība par nozieguma sastāvu. Rīga: Zvaigzne ABC, 1994.
7. Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000.
8. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009.
9. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 1. Sevišķā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2007.
10. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 2. Sevišķā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2007.
11. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 3. Sevišķā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2007.
12. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004.
13. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvijas, Beļģija, Dānija, Nīderlande. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2008.
14. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006.
15. Kriminālistikas un operatīvās darbības. Latviešu, angļu, vācu un krievu terminoloģijas skaidrojošā vārdnīca. Sast. Autoru grupa prof. Dr.habil.iur. A.Kavaliņa vadībā. Rīga: LPA, 2007.
16. Latvijas Kriminālkodekss un komentāri. Dr.jur. Niedre A. Rīga: TIC, 1998.
17. Lejiņš P. Krimināltiesības. Rīga: [b.i.], 1940.

18. Liholaja V. Komentāri par Latvijas tiesu praksi krimināllietās. 2.grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007.
19. Liholaja V. Kriminālatbildība Spānijā un Latvijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2002.
20. Liholaja V. Noziedzīgi nodarījumi pret personu. Rīga: LU, 1998.
21. Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007.
22. Mežulis D. Personas krimināltiesiskā aizsardzība. Slepkavība, izvarošana, draudi un citi noziegumi pret personu. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001.
23. Mūks R. Kosmiskais narcisms. Korbēns un viņa eņģeļi. Rīga: Apgāds „Jāņa sēta”, 1997.
24. Populārā medicīnas enciklopēdija. Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1984.
25. Rubenis A. Cilvēks mītiskajā pasaules ainā. Rīga: „Zvaigzne ABC”, 1994.
26. Šmits P. Latviešu mitoloģija. Latvieši. XX gadsimta 20. – 30.gadu autoru rakstu krājums. Rīga: V.Belkoņa izdevniecība, 2003.
27. Гаухман Л.Д. и др. Уголовное право: часть общая, часть особенная: учебник. Москва: Юриспруденция, 1999.
28. Здравомыслов Б.В. Уголовное право Российской Федерации: особенная часть. Москва: Юрист, 1996.
29. Cremation.
<http://en.wikipedia.org/wiki/Cremation#History> (aplūkots 2010.gada 5. aprīlī)
30. Member States of the EU – Spain.
http://europa.eu/abc/european_countries/eu_members/spain/index_en.htm
(aplūkots 2010.gada 29.martā)

Normatīvie akti

1. Krimināllikums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1998. 8.jūlijs, Nr. 199/200.
2. Civillikums. Otrā daļa. Mantojuma tiesības: LR likums. *Ziņotājs*, 1992. 30.jūlijs, Nr.29.
3. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss. *Ziņotājs*, 1984. 20.decembris, Nr.51.
4. Par miruša cilvēka ķermeņa aizsardzību un cilvēka audu un orgānu izmantošanu medicīnā. LR likums: *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs*, 1993. 14.janvāris, nr.1.

5. KPFSR Kriminālkodekss. Oficiāls teksts ar pielikumiem un sistematizētiem materiāliem pantu kārtībā. Maskava: PSR Tieslietu Tautas komisariāta Juridiskā izdevniecība, 1944.
6. Latvijas Kriminālkodekss. Sagatavojis Dr.iur. A. Niedre. Rīga: Pilnīgi atklāti, 1994.
7. 1903.gada 22.marta Sodu likumi. Trešais izdevums. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1930.
8. Sodu likums. Rīga, Valsts tipogrāfija, 1936.
9. Kārtība, kādā veicama smadzeņu un bioloģiskās nāves fakta konstatēšana un miruša cilvēka nodošana apbedīšanai: MK 2007.gada 27.marta noteikumi Nr.215, Latvijas Vēstnesis, 2007.gada 11.aprīlis, Nr.59.
10. Austrijas kriminālkodekss. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006.
11. Beļģijas kriminālkodekss. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvijas, Beļģija, Dānija, Nīderlande. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2008.
12. Dānijas kriminālkodekss. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvijas, Beļģija, Dānija, Nīderlande. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2008.
13. Lietuvas Republikas kriminālkodekss. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004.
14. Sodu kodekss. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004.
15. Spānijas kriminālkodekss (Izvilks). Liholaja V. Kriminālatbildība Spānijā un Latvijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2002.
16. Šveices kriminālkodekss. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006.
17. Vācijas Federatīvās Republikas kriminālkodekss. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006.
18. Criminal Code of Germany.
<http://www.iuscomp.org/gla/> (aplūkots 2010.gada 3.aprīlī)

Tiesu prakse

1. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2004.gada 30.marta lēmums lietā Nr. SKK – 173. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmumi. 2004. Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2005.

2. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2005.gada 1.novembra lēmums lietā Nr. PAK – 35.
3. Par krimināllikuma piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām. LR Augstākās tiesas Plēnuma 1992.gada 24.februāra lēmums Nr.1: LR Augstākās tiesas Plēnuma lēmumu krājums. Rīga:[B. v.], 2002.
4. Par grozījumiem un papildinājumiem LR Augstākās tiesas Plēnuma 1992.gada 24.februāra lēmumā Nr.1 ”Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām”. LR Augstākās tiesas Plēnuma 1996.gada 27.decembra lēmums Nr.10: Latvijas Vēstnesis, 1997. 12.februāris, Nr. 44/45.
5. Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesu kolēģijas 2003.gada spriedums lietā K04 – 525.
6. Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesu kolēģijas 2004.gada 10.marta spriedums lietā Nr. K04 – 362/04 – 15.
7. Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesu kolēģijas 2005.gada 13.maija spriedums lietā Nr. K04 – 420 – 05/5.
8. Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2007.gada 17.aprīļa spriedums lietā Nr. K04 – 237 – 07/8.
9. Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesu kolēģijas 2009.gada 24.aprīļa lēmums lietā Nr. K04 – 140 - 09/23.
10. Vidzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesu kolēģijas 1998.gada 20.februāra spriedums lietā Nr. K - 33/02.
11. Vidzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesu kolēģijas 1998.gada 13.novembra spriedums lietā Nr. K – 91/10.
12. Zemgales apgabaltiesas 2007.gada 8.augusta spriedums lietā Nr. 1120007806.
13. Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 1988.gada 27.jūlija spriedums lietā Nr. 1-300/8. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009.